Inhoudsopgave Reglement van Orde

REGLEMENT VAN ORDE VAN DE TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL..... 7

HOOFDSTUK 1. BEGRIPSBEPALINGEN..... 8
Artikel 1.1 Begripsbepalingen..... 8
HOOFDSTUK 2. BEGIN EN EINDE VAN HET LIDMAATSCHAP..... 8
Artikel 2.1 Toelating leden..... 8
Artikel 2.2 Verlies lidmaatschap..... 8
HOOFDSTUK 3. DE VOORZITTER, DE ONDERVOORZITTERS EN HET PRESIDIUM..... 8
§ 3.1 De Voorzitter..... *9*
Artikel 3.1 Benoeming Voorzitter..... 9
Artikel 3.2 Taak Voorzitter..... 9
Artikel 3.3 Tijdelijk Voorzitter..... 9
Artikel 3.4 Waarnemend Voorzitter..... 9
§ 3.2 De Ondervoorzitters..... *10*
Artikel 3.5 Ondervoorzitters..... 10
§ 3.3 Het Presidium..... *10*
Artikel 3.6 Presidium..... 10
HOOFDSTUK 4. DE RAMING..... 10
Artikel 4.1 Raming..... 10
HOOFDSTUK 5. DE FRACTIES EN GROEPEN..... 10
Artikel 5.1 Fracties..... 10
Artikel 5.2 Groepen..... 11
Artikel 5.3 Financiële bijdrage..... 11
HOOFDSTUK 6. HET PERSONEEL..... 11
§ 6.1 De Griffier..... *11*
Artikel 6.1 Rechtspositie Griffier..... 11
Artikel 6.2 Taken Griffier..... 11
§ 6.2 De overige ambtenaren..... *12*
Artikel 6.3 Directeuren..... 12
Artikel 6.4 Overige ambtenaren..... 12
HOOFDSTUK 7. DE COMMISSIES..... 12
§ 7.1 Soorten commissies..... *12*
Artikel 7.1 Vaste commissies..... 12
Artikel 7.2 Tijdelijke commissies..... 12
Artikel 7.3 Enquêtecommissies..... 12
Artikel 7.4 Commissie voor de Rijksuitgaven..... 12
Artikel 7.5 Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten..... 13
Artikel 7.6 Commissie voor het onderzoek van de Geloofsbrieven..... 13
Artikel 7.7 Commissie voor de Verzoekschriften en de Burgerinitiatieven..... 13
Artikel 7.8 Commissie voor de Werkwijze..... 14
Artikel 7.9 Commissies van advies..... 14
Artikel 7.10 Gemengde commissie van beroep voor de Dienst Verslag en Redactie..... 14
§ 7.2 De samenstelling..... *14*
7.2.1 De commissieleden..... *14*
Artikel 7.11 Commissieleden..... 14
7.2.2 De commissievoorzitter..... *14*
Artikel 7.12 Benoeming commissievoorzitter en -ondervoorzitter..... 14
Artikel 7.13 Taken en bevoegdheden commissievoorzitter..... 15
Artikel 7.14 Waarneming commissievoorzitterschap..... 15
7.2.3 De ondersteuning..... *15*
Artikel 7.15 Ondersteuning commissie..... 15
§ 7.3 De vergaderingen..... *15*
Artikel 7.16 Tijdstippen vergaderingen..... 15
Artikel 7.17 Procedurevergadering..... 16

Artikel 7.18 Bijwonen vergaderingen ... 16
Artikel 7.19 Openbaarheid vergaderingen ... 16
§ 7.4 De besluitvorming ... *16*
Artikel 7.20 Besluitvorming ... 16
§ 7.5 De behandeling van stukken ... *17*
Artikel 7.21 Behandeling stukken ... 17
§ 7.6 De verslagen ... *17*
Artikel 7.22 Verslag over een ontvangen stuk ... 17
Artikel 7.23 Overige verslagen ... 17
Artikel 7.24 Vaststelling verslag ... 17
§ 7.7 De bevoegdheden ... *17*
7.7.1 Algemeen ... *18*
Artikel 7.25 Bevoegdheden commissies ... 18
7.7.2 Het mondeling en schriftelijk overleg ... *18*
Artikel 7.26 Vormen van mondeling overleg ... 18
Artikel 7.27 Datum en tijdstip ... 18
Artikel 7.28 Maximumspreektijden ... 18
Artikel 7.29 Inlichtingen door rijksambtenaren ... 18
Artikel 7.30 Moties ... 19
Artikel 7.31 Beraadslaging Kamer na commissiedebat of schriftelijk overleg (tweeminutendebat) ... 19
7.7.3 Bijzonderheden overige bevoegdheden ... *19*
Artikel 7.32 Rondetafelgesprek ... 19
Artikel 7.33 Hoorzitting ... 19
Artikel 7.34 Uitnodiging rijksambtenaren ... 19
Artikel 7.35 Verzoek om voorlichting of advies ... 19
Artikel 7.36 Benoeming rapporteur ... 20
Artikel 7.37 Aanwijzing groot project ... 20
HOOFDSTUK 8. DE PLENAIRE VERGADERING ... 20
§ 8.1 Algemene bepalingen ... *20*
8.1.1 Het begin en einde van de vergadering ... *20*
Artikel 8.1 Bijeenroeping ... 20
Artikel 8.2 Presentielijst ... 20
Artikel 8.3 Opening vergadering bij quorum ... 21
Artikel 8.4 Schorsing of sluiting van de vergadering ... 21
8.1.2 De vergaderzaal ... *21*
Artikel 8.5 Zitplaatsen ... 21
Artikel 8.6 Spreekplaats ... 21
8.1.3 De organisatie van de werkzaamheden ... *21*
Artikel 8.7 Ingekomen stukken ... 21
Artikel 8.8 Regeling van werkzaamheden ... 22
§ 8.2 De beraadslaging ... *22*
8.2.1 Spreken in de vergadering ... *22*
Artikel 8.9 Spreken in de vergadering ... 22
Artikel 8.10 Persoonlijk feit of voorstel van orde ... 22
Artikel 8.11 Interrupties ... 23
Artikel 8.12 Spreektermijnen ... 23
Artikel 8.13 Maximumspreektijden ... 23
8.2.2 Gedrag in de vergadering ... *23*
Artikel 8.14 Gedrag in de vergadering ... 23
Artikel 8.15 Bij onderwerp blijven ... 23
Artikel 8.16 (Waarschuwing voor) ongeoorloofd gedrag ... 23
Artikel 8.17 Ontneming van het woord ... 24
Artikel 8.18 Uitsluiting van de vergadering ... 24
Artikel 8.19 Geen beroep op de Kamer ... 24
8.2.3 Moties ... *24*
Artikel 8.20 Moties ... 24
Artikel 8.21 Overnemen van moties ... 24
8.2.4 Het sluiten van de beraadslaging ... *25*
Artikel 8.22 Sluiting van de beraadslaging ... 25

§ 8.3 De besluitvorming ... *25*
8.3.1 Algemene bepalingen ... *25*
Artikel 8.23 Nemen van een besluit ... 25
Artikel 8.24 Tijdstippen stemmingen ... 25
8.3.2 Besluitvorming over zaken ... *25*
Artikel 8.25 Stemming bij handopsteken ... 25
Artikel 8.26 Hoofdelijke stemming ... 25
Artikel 8.27 Vergissingen bij stemmingen ... 26
Artikel 8.28 Staken van stemmen ... 26
Artikel 8.29 Stemverklaring ... 26
Artikel 8.30 Besluit zonder stemming ... 26
8.3.3 Besluitvorming over personen ... *26*
Artikel 8.31 Stemming met stembriefjes ... 26
Artikel 8.32 Stemrondes ... 26
Artikel 8.33 Staken van stemmen ... 27
Artikel 8.34 Ongeldige stemmen ... 27
Artikel 8.35 Uitslag stemming ... 27
Artikel 8.36 Nietige stemming ... 27
Artikel 8.37 Besluit zonder stemming ... 28
Artikel 8.38 Niet in de Grondwet vermelde keuzen ... 28
Artikel 8.39 Aanbieding aan de Koning ... 28
HOOFDSTUK 9. WETSVOORSTELLEN ... 28
§ 9.1 Wetsvoorstellen ... *28*
9.1.1 Voorbereiding door de commissie ... *28*
Artikel 9.1 Inhandenstelling ... 28
Artikel 9.2 Verslag ... 28
Artikel 9.3 Stellen van een termijn ... 28
Artikel 9.4 Vervolgstukken ... 29
9.1.2 Amendementen ... *29*
Artikel 9.5 Indienen van amendementen ... 29
Artikel 9.6 Toelaatbaarheid van amendementen ... 29
Artikel 9.7 Wijzigen en intrekken van amendementen ... 29
Artikel 9.8 Overnemen van amendementen ... 30
Artikel 9.9 Subamendementen ... 30
9.1.3 De beraadslaging ... *30*
Artikel 9.10 Algemene beraadslaging en artikelsgewijze behandeling ... 30
9.1.4 De stemmingen ... *30*
Artikel 9.11 Stemmingen over wetsvoorstel en amendementen ... 30
Artikel 9.12 Tweede lezing ... 31
9.1.5 Afronding behandeling ... *31*
Artikel 9.13 Vernummering wetsvoorstel ... 31
Artikel 9.14 Verzending aangenomen wetsvoorstel ... 31
Artikel 9.15 Terugzending verworpen wetsvoorstel ... 31
§ 9.2 Bijzonderheden rijkswetsvoorstellen ... *31*
Artikel 9.16 Bijzondere regels ... 31
Artikel 9.17 Schriftelijke voorbereiding ... 31
Artikel 9.18 Stellen van een termijn ... 32
Artikel 9.19 Verslag van de Staten ... 32
Artikel 9.20 Aanneming met minder dan drie vijfden van de stemmen ... 32
§ 9.3 Bijzonderheden initiatiefwetsvoorstellen ... *32*
Artikel 9.21 Aanhangig maken initiatiefwetsvoorstel ... 32
Artikel 9.22 Horen Afdeling advisering van de Raad van State ... 32
Artikel 9.23 Behandeling initiatiefwetsvoorstellen ... 32
Artikel 9.24 Wijziging samenstelling initiatiefnemers ... 33
Artikel 9.25 Initiatiefwetsvoorstellen zonder initiatiefnemers ... 33
Artikel 9.26 Verdediging in de Eerste Kamer ... 33
Artikel 9.27 Verzending aangenomen initiatiefwetsvoorstel ... 33
§ 9.4 Bijzonderheden begrotingswetsvoorstellen ... *33*
Artikel 9.28 Stemmingen begrotingswetsvoorstel ... 33

§ 9.5 Bijzonderheden herziening Grondwet of Statuut voor het Koninkrijk *33*
Artikel 9.29 Spoedige overweging in tweede lezing 34
Artikel 9.30 Bijzonderheden initiatiefwetsvoorstel tweede lezing 34
Artikel 9.31 Wijziging Statuut voor het Koninkrijk 34
HOOFDSTUK 10. VERDRAGEN, (ONTWERP)BESLUITEN EN (INITIATIEF)NOTA'S 34
§ 10.1 Verdragen *34*
Artikel 10.1 Brief stilzwijgende goedkeuring Verdrag 34
Artikel 10.2 Uitspreken wens door de Kamer 34
Artikel 10.3 Uitspreken wens namens de Kamer 35
Artikel 10.4 Uitspreken wens door dertig leden 35
Artikel 10.5 (Uitspreken wens door) gevolmachtigde ministers 35
Artikel 10.6 Sluiting uitvoeringsverdrag, verlenging of opzegging verdrag 35
§ 10.2 (Ontwerp)besluiten *35*
Artikel 10.7 Brief over (ontwerp)besluit 35
Artikel 10.8 Uitspreken wens 36
§ 10.3 (Initiatief)nota's *36*
Artikel 10.9 Indiening en inhandenstelling initiatiefnota 36
Artikel 10.10 Behandeling (initiatief)nota's 36
HOOFDSTUK 11. DE KABINETSFORMATIE 36
Artikel 11.1 Aanwijzing van kabinets(in)formateurs 36
Artikel 11.2 Inlichtingen over kabinetsformatie 37
Artikel 11.3 Controversiële onderwerpen 37
HOOFDSTUK 12. INLICHTINGEN EN ONDERZOEK 37
§ 12.1 De schriftelijke vragen *37*
Artikel 12.1 Indienen schriftelijke vragen 37
Artikel 12.2 Beantwoording schriftelijke vragen 37
§ 12.2 Het mondelinge vragenuur *37*
Artikel 12.3 Tijdstip en voorbereiding mondelinge vragenuur 38
Artikel 12.4 Verloop mondelinge vragenuur 38
Artikel 12.5 Beperkingen tijdens mondelinge vragenuur 38
§ 12.3 De interpellatie *38*
Artikel 12.6 Interpellatie 38
§ 12.4 Het dertigledendebat *39*
Artikel 12.7 Dertigledendebat 39
§ 12.5 Vervallen toekenning debat *39*
Artikel 12.8 Vervallen toekenning debat 39
§ 12.6 Parlementair en extern onderzoek *39*
Artikel 12.9 Parlementaire enquête 39
Artikel 12.10 Ander parlementair onderzoek 39
Artikel 12.11 Regeling parlementair en extern onderzoek 39
HOOFDSTUK 13. EUROPESE, INTERNATIONALE EN INTERPARLEMENTAIRE AANGELEGENHEDEN 40
§ 13.1 Europese aangelegenheden *40*
Artikel 13.1 Lidmaatschap Europees Parlement 40
Artikel 13.2 Deelname aan beraadslaging door leden Europees Parlement 40
Artikel 13.3 Betrokkenheid Kamer bij besluitvorming Europese Unie 40
§ 13.2 Internationale aangelegenheden *40*
Artikel 13.4 Toespreken vergadering door buitenlandse staatshoofden en regeringsleiders 40
Artikel 13.5 Inzet of ter beschikking stellen krijgsmacht 40
§ 13.3 Interparlementaire aangelegenheden *40*
Artikel 13.6 Griffie interparlementaire betrekkingen 40
Artikel 13.7 Rapportage interparlementaire vergaderingen 40
Artikel 13.8 Interparlementair Koninkrijksoverleg 41
HOOFDSTUK 14. VERZOEKSCHRIFTEN EN BURGERINITIATIEVEN 41
Artikel 14.1 Verzoekschriften 41
Artikel 14.2 Burgerinitiatieven 41
Artikel 14.3 Behandeling conclusies verzoekschriften en burgerinitiatieven 41
Artikel 14.4 Brief minister geen gevolg geven aan conclusies 41
HOOFDSTUK 15. OPENBAARHEID, VERTROUWELIJKHEID EN INTEGRITEIT 42

§ 15.1 Openbaarheid vergaderingen ... *42*
Artikel 15.1 Openbaarheid vergaderingen ... 42
§ 15.2 Toehoorders en overige aanwezigen ... *42*
Artikel 15.2 Toehoorders en overige aanwezigen ... 42
Artikel 15.3 Algemene ontzegging of beperking toegang in verband met buitengewone omstandigheden ... 42
Artikel 15.4 Tijdelijke ontzegging toegang ... 42
Artikel 15.5 Nadere regels ... 43
§ 15.3 Verslaglegging ... *43*
Artikel 15.6 Woordelijk verslag ... 43
Artikel 15.7 Officieel verslag ... 43
Artikel 15.8 Verslaglegging vergadering met gesloten deuren van de Kamer ... 43
Artikel 15.9 Verslaglegging besloten commissievergadering ... 44
Artikel 15.10 Openbaarmaking verslagen en Handelingen ... 44
Artikel 15.11 Dienst Verslag en Redactie ... 44
§ 15.4 Geheimhouding besloten vergaderingen ... *44*
Artikel 15.12 Geheimhouding vergadering Kamer met gesloten deuren ... 44
Artikel 15.13 Geheimhouding besloten commissievergadering ... 45
Artikel 15.14 Schending geheimhouding ... 45
§ 15.5 Openbaar maken van stukken ... *45*
Artikel 15.15 Openbaar maken van stukken ... 45
§ 15.6 Vertrouwelijkheid stukken ... *45*
Artikel 15.16 Vertrouwelijkheid stukken ... 45
Artikel 15.17 Register vertrouwelijke stukken ... 45
Artikel 15.18 Regeling vertrouwelijke stukken ... 45
§ 15.7 Openbare registers ... *46*
Artikel 15.19 Register nevenactiviteiten en belangen ... 46
Artikel 15.20 Register buitenlandse reizen ... 46
Artikel 15.21 Register geschenken en voordelen ... 46
Artikel 15.22 Register toezeggingen ... 46
Artikel 15.23 Openbaarheid registers ... 46
§ 15.8 Integriteit ... *46*
Artikel 15.24 Gedragscode ... 46
HOOFDSTUK 16. SLOTBEPALINGEN ... 47
Artikel 16.1 Wijziging van het Reglement ... 47
Artikel 16.2 Overige regelingen ... 47
Artikel 16.3 Afwijking van het Reglement ... 47
Artikel 16.4 Overgangsbepaling ... 47
Artikel 16.5 Inwerkingtreding ... 48

REGLEMENT VAN ORDE VAN DE TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL

Vastgesteld in de vergadering van 25 februari 2021 (Kamerstukken II, 35322)

HOOFDSTUK 1. BEGRIPSBEPALINGEN

Artikel 1.1 Begripsbepalingen

In dit Reglement en de daarop berustende regelingen wordt, tenzij anders bepaald, verstaan onder:

- *bijzondere gedelegeerde*: een door de Staten van Aruba, Curaçao of Sint Maarten afgevaardigde bijzondere gedelegeerde;
- *commissiegriffier*: de door de Griffier aangewezen plaatsvervangende griffier die een commissie bijstaat;
- *commissie(onder)voorzitter*: de (onder)voorzitter van een commissie;
- *gevolmachtigde minister*: de Gevolmachtigde Minister van Aruba, Curaçao of Sint Maarten;
- *Griffier*: de Griffier van de Kamer;
- *minister*: een bij koninklijk besluit benoemde minister of staatsecretaris;
- *Ondervoorzitter*: een Ondervoorzitter van de Kamer;
- *openbaar maken*: het voor een ieder beschikbaar stellen op een openbare website;
- *oude samenstelling*: de samenstelling van de Kamer, onmiddellijk voorafgaand aan de eerste vergadering van een nieuw gekozen Kamer;
- *stukken*: archiefbescheiden als bedoeld in de Archiefwet 1995;
- *Voorzitter*: de Voorzitter van de Kamer;
- *zitting*: de periode waarin een gekozen Kamer werkzaam is, welke duurt vanaf de eerste vergadering van een nieuw gekozen Kamer tot aan de eerste vergadering van de daaropvolgende nieuw gekozen Kamer.

HOOFDSTUK 2. BEGIN EN EINDE VAN HET LIDMAATSCHAP

Artikel 2.1 Toelating leden

1. De Kamer beslist met inachtneming van de bij de wet gestelde regels of een nieuwbenoemd lid als lid van de Kamer wordt toegelaten.
2. De commissie, genoemd in artikel 7.6, is ten behoeve van de beslissing van de Kamer belast met het onderzoek van de geloofsbrief van elk nieuwbenoemd lid.
3. De geloofsbrief en de stukken die een nieuwbenoemd lid op grond van de wet dient over te leggen aan de Kamer, worden bij de griffie ter inzage gelegd van de leden.
4. De Kamer beslist, voor zover mogelijk, in oude samenstelling over de toelating van leden die meteen na verkiezingen voor de Kamer zijn benoemd.

Artikel 2.2 Verlies lidmaatschap

1. De Voorzitter waarschuwt een lid schriftelijk, indien hij van oordeel is dat dit lid een van de vereisten voor het lidmaatschap niet meer bezit of een met het lidmaatschap onverenigbare betrekking vervult, en het lid de Kamer daarvan kennis had moeten geven.
2. Het lid kan de zaak binnen acht dagen na de waarschuwing aan het oordeel van de Kamer onderwerpen.
3. De Kamer oordeelt slechts over de zaak, nadat daarover verslag is uitgebracht door een daartoe in te stellen tijdelijke commissie.
4. De tijdelijke commissie hoort het lid, indien dat de wens daartoe te kennen geeft.

HOOFDSTUK 3. DE VOORZITTER, DE ONDERVOORZITTERS EN HET

PRESIDIUM

§ 3.1 De Voorzitter

Artikel 3.1 Benoeming Voorzitter

1. In de laatste vergadering van elke zitting stelt de Kamer in oude samenstelling een ontwerp vast voor een profielschets van de nieuw te benoemen Voorzitter.
2. De nieuw gekozen Kamer stelt in de eerste vergadering van een zitting de profielschets vast.
3. Na de vaststelling geeft de tijdelijk Voorzitter, bedoeld in artikel 3.3, gelegenheid tot het stellen van kandidaten voor het voorzitterschap.
4. Na de kandidaatstellingsprocedure gaat de Kamer over tot de benoeming van een Voorzitter.
5. Bij het tussentijds openvallen van het voorzitterschap stelt de Kamer zo spoedig mogelijk de profielschets van de nieuw te benoemen Voorzitter vast, en wordt vervolgens onder toepassing van het derde en vierde lid een Voorzitter benoemd.

Artikel 3.2 Taak Voorzitter

De Voorzitter is belast met:
a. het leiden van de werkzaamheden van de Kamer en het Presidium;
b. het doen naleven van dit Reglement;
c. het uitvoeren van door de Kamer genomen besluiten;
d. het vertegenwoordigen van de Kamer;
e. de overige taken die op grond van dit Reglement of de wet aan hem zijn toegedeeld.

Artikel 3.3 Tijdelijk Voorzitter

1. Zolang in een nieuwe zitting geen Voorzitter is benoemd, treedt als tijdelijk Voorzitter op:
a. een oud-Voorzitter, waarbij de laatst afgetredene voorrang heeft;
b. als geen oud-Voorzitters beschikbaar zijn: een oud-Ondervoorzitter, waarbij de laatst afgetredene voorrang heeft, en bij gelijktijdig afgetreden oud-Ondervoorzitters de hoogste in de rangorde, bedoeld in artikel 3.5, eerste lid, voorgaat;
c. als evenmin oud-Ondervoorzitters beschikbaar zijn: het lid dat het langst in de Kamer zitting heeft, waarbij bij gelijke zittingsduur het oudste lid in leeftijd voorgaat.
2. Zolang bij het tussentijds openvallen van het Voorzitterschap geen Voorzitter is benoemd, treedt de hoogst beschikbare Ondervoorzitter in de rangorde, bedoeld in artikel 3.5, eerste lid, als tijdelijk Voorzitter op. Indien geen Ondervoorzitter beschikbaar is, wordt overeenkomstig het eerste lid vastgesteld wie tijdelijk Voorzitter is.
3. De tijdelijk Voorzitter heeft dezelfde taken en bevoegdheden als een Voorzitter.

Artikel 3.4 Waarnemend Voorzitter

1. Indien de Voorzitter niet beschikbaar is, wordt het voorzitterschap waargenomen door een van de Ondervoorzitters overeenkomstig de rangorde, bedoeld in artikel 3.5, eerste lid.
2. Indien evenmin een Ondervoorzitter beschikbaar is:
a. kan de Voorzitter het voorzitterschap in een vergadering laten waarnemen door andere leden; en

b. wordt bij het langdurig niet beschikbaar zijn van de Voorzitter en de Ondervoorzitters overeenkomstig artikel 3.3, eerste lid, bepaald wie het voorzitterschap waarneemt.

3. Een waarnemend Voorzitter heeft de taken en bevoegdheden van de Voorzitter die vereist zijn voor de waarneming.

§ 3.2 De Ondervoorzitters

Artikel 3.5 Ondervoorzitters

1. De Kamer benoemt na elke voorzittersbenoeming een door haar te bepalen aantal Ondervoorzitters, en stelt daarbij hun onderlinge rangorde vast.

2. Bij het tussentijds openvallen van een positie, benoemt de Kamer een nieuwe Ondervoorzitter. Deze neemt in de rangorde de plaats in van de te vervangen Ondervoorzitter.

§ 3.3 Het Presidium

Artikel 3.6 Presidium

1. De Voorzitter en de Ondervoorzitters vormen samen het Presidium.

2. De Voorzitter benoemt voor ieder ander lid van het Presidium een plaatsvervanger, die dit lid kan vervangen indien het niet beschikbaar is. De Kamer kan besluiten de benoeming van een plaatsvervanger aan zich te houden.

3. Het Presidium kan slechts besluiten nemen, indien meer dan de helft van zijn leden of hun plaatsvervangers aanwezig is. Bij het staken van de stemmen beslist de Voorzitter.

4. De Voorzitter kan andere leden uitnodigen aan de vergaderingen van het Presidium deel te nemen. Deze leden nemen niet deel aan de stemmingen.

5. Indien het Presidium voor onderdelen van zijn werkzaamheden commissies van advies als bedoeld in artikel 7.9 heeft ingesteld, hoort hij deze voordat hij besluiten neemt ten aanzien van die onderdelen, tenzij dit in een zeer spoedeisend geval niet mogelijk is.

6. Het Presidium wordt bijgestaan door de Griffier en de directeuren.

HOOFDSTUK 4. DE RAMING

Artikel 4.1 Raming

1. Het Presidium maakt jaarlijks een ontwerp op voor de raming van de in het volgende jaar voor de Kamer benodigde uitgaven en ontvangsten en zendt deze tijdig aan de Kamer en aan de voor de begroting van de Staten-Generaal verantwoordelijke minister.

2. De Kamer stelt de raming vast.

HOOFDSTUK 5. DE FRACTIES EN GROEPEN

Artikel 5.1 Fracties

1. De leden, die door het centraal stembureau op dezelfde lijst verkozen zijn verklaard, vormen bij aanvang van een zitting één fractie. Indien onder een lijstnummer slechts één lid is verkozen, dan wordt dit lid als een afzonderlijke fractie beschouwd.

2. Nieuwe fracties kunnen gedurende een zitting slechts worden gevormd door:
a. een samenvoeging van twee of meer fracties;
b. een splitsing tot twee of meer fracties.
3. Een splitsing als bedoeld in het tweede lid, onder b, is slechts mogelijk, indien bij een afscheiding van leden van een fractie onduidelijk is welk deel van de leden als voortzetting van de oorspronkelijke fractie moet worden beschouwd, en het Presidium heeft besloten dat hierdoor twee of meer nieuwe fracties zijn gevormd.
4. Een fractie deelt de samenstelling van haar bestuur, en elke wijziging in haar samenstelling en die van haar bestuur, mee aan de Voorzitter.

Artikel 5.2 Groepen

Indien leden anders dan als gevolg van een splitsing als bedoeld in artikel 5.1, tweede lid, onder b, afgescheiden zijn van een fractie, worden zij ieder afzonderlijk, of twee of meer leden gezamenlijk als zij dit meedelen aan de Voorzitter, beschouwd als een groep.

Artikel 5.3 Financiële bijdrage

1. Bij afzonderlijke regeling, vast te stellen door de Kamer op voorstel van het Presidium, worden regels gesteld voor de toekenning en het beheer van een financiële bijdrage aan fracties en groepen ten behoeve van hun werkzaamheden.
2. Indien een nieuwe fractie ontstaat door samenvoeging, is de bijdrage aan de nieuwgevormde fractie ten hoogste de bijdrage die zou toekomen aan een fractie van gelijke grootte als bedoeld in artikel 5.1, eerste lid.
3. Indien in een fractie een splitsing plaatsvindt, wordt de hoogte van de bijdragen aan de bij de splitsing betrokken nieuwe fracties vastgesteld door de bijdrage die aan de ongesplitste fractie zou toekomen, onder de nieuwe fracties te verdelen naar evenredigheid van de aantallen bij de splitsing betrokken leden.
4. De regeling, bedoeld in het eerste lid, bepaalt de gevolgen van de afscheiding van leden van een fractie in groepen, voor de bijdrage van die fractie.
5. Het Presidium kan tijdelijke maatregelen treffen die afwijken van het eerste tot en met vierde lid, om de voldoening mogelijk te maken van verplichtingen die tegenover de medewerkers van een oorspronkelijke fractie bestaan bij een samenvoeging of splitsing, of bij een afscheiding van een of meer groepen.

HOOFDSTUK 6. HET PERSONEEL

§ 6.1 De Griffier

Artikel 6.1 Rechtspositie Griffier

1. De Kamer beslist over het aangaan en beëindigen van het dienstverband van de Griffier.
2. Het Presidium is belast met het uitoefenen van de overige rechtspositionele bevoegdheden ten aanzien van de Griffier.

Artikel 6.2 Taken Griffier

1. De Griffier heeft de leiding over de ambtelijke organisatie. Het Presidium oefent hierop toezicht uit.
2. De Griffier is voorts belast met:
a. het namens de Kamer vervullen van haar wettelijke taken ten aanzien van haar begroting;

b. het namens de Kamer vervullen van haar wettelijke taken ten aanzien van haar archiefbescheiden;
c. de overige taken die op grond van dit Reglement of de wet aan hem zijn toegedeeld.
3. De Griffier kan ondermandaat verlenen tot het uitoefenen van zijn bevoegdheden op grond van het tweede lid, onder a en b.

§ 6.2 De overige ambtenaren

Artikel 6.3 Directeuren

1. Het Presidium is belast met het aangaan en beëindigen van het dienstverband van een of meer directeuren.
2. De Griffier is belast met het uitoefenen van de overige rechtspositionele bevoegdheden ten aanzien van de directeuren.

Artikel 6.4 Overige ambtenaren

De Griffier is belast met het aangaan en beëindigen van het dienstverband van de overige ambtenaren, en met het uitoefenen van de overige rechtspositionele bevoegdheden ten aanzien van hen.

HOOFDSTUK 7. DE COMMISSIES

§ 7.1 Soorten commissies

Artikel 7.1 Vaste commissies

1. Er is een vaste commissie voor elk ministerie, met uitzondering van het ministerie van Algemene Zaken. Er zijn ook vaste commissies voor Digitale Zaken, voor Europese Zaken en voor Koninkrijksrelaties.
2. De Kamer kan verder vaste commissies instellen voor het taakgebied van een minister die niet is belast met de leiding van een ministerie, of voor dat van een staatssecretaris. Deze commissies worden ingesteld voor de duur van een zitting.

Artikel 7.2 Tijdelijke commissies

1. De Kamer kan tijdelijke commissies instellen voor specifieke onderwerpen.
2. Het instellingsbesluit van een tijdelijke commissie bevat in ieder geval:
a. een nauwkeurige omschrijving van het onderwerp waarover de commissie aan de Kamer dient te rapporteren, of waarvoor de commissie anders wordt ingesteld; en
b. de termijn waarvoor de commissie wordt ingesteld.
3. De in het tweede lid, onder b, bedoelde termijn kan op verzoek van de commissie door de Kamer worden verlengd.

Artikel 7.3 Enquêtecommissies

De Kamer kan een enquêtecommissie instellen voor het uitvoeren van een parlementaire enquête.

Artikel 7.4 Commissie voor de Rijksuitgaven

1. Er is een commissie voor de Rijksuitgaven.

2. De commissie is belast met:
a. het behandelen van aangelegenheden van rechtmatigheid, doeltreffendheid en doelmatigheid van de inning en besteding van collectieve middelen;
b. het voorlichten, adviseren en ondersteunen van de Kamer en de commissies bij de uitoefening van het budgetrecht en de financiële controle van de regering.
3. De voorlichting, advisering en ondersteuning, bedoeld in het tweede lid, onder b, strekken zich mede uit tot grote projecten als bedoeld in artikel 7.37.
4. De Kamer besluit slechts over een voorstel om de Algemene Rekenkamer te verzoeken een onderzoek in te stellen, nadat advies bij de commissie is ingewonnen.

Artikel 7.5 Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

1. Er is een commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten.
2. In afwijking van artikel 7.11, eerste, tweede en vijfde lid, zijn lid van deze commissie de voorzitters van de fracties, bedoeld in artikel 5.1, eerste lid. Indien in de Kamer meer dan vijf van deze fracties zitting hebben, zijn lid de voorzitters van de vijf grootste van deze fracties. De Kamer kan op voordracht van de commissie besluiten dat voor de duur van een zitting ten hoogste twee andere voorzitters van fracties ook lid zijn van de commissie.
3. Indien een voorzitter van een fractie op diens verzoek is ontheven van het lidmaatschap van de commissie, is in afwijking van artikel 7.11, vierde lid, de Kamer op voordracht van de commissie bevoegd te besluiten of in plaats van de voorzitter van die fractie een andere voorzitter van een fractie voor de verdere duur van de zitting lid is van de commissie.
4. Indien een lid van de commissie tijdelijk tevens minister is, wordt dit lid gedurende die periode vervangen door een lid dat zijn fractie daartoe voor de duur van die periode uit haar midden aanwijst. Indien alle leden van de fractie tijdelijk tevens minister zijn, is gedurende die periode geen van hen lid van de commissie.

Artikel 7.6 Commissie voor het onderzoek van de Geloofsbrieven

1. Er is een commissie voor het onderzoek van de Geloofsbrieven.
2. De commissie brengt de Kamer schriftelijk of mondeling verslag uit over het verloop van de verkiezingen, de vaststelling van de verkiezingsuitslag, en de toelating van de leden.
3. De taak, bedoeld in het tweede lid, strekt zich uit over de verkiezing en toelating van de leden van de Tweede Kamer, en van de in Nederland gekozen leden van het Europees Parlement.

Artikel 7.7 Commissie voor de Verzoekschriften en de Burgerinitiatieven

1. Er is een commissie voor de Verzoekschriften en de Burgerinitiatieven.
2. De commissie brengt aan de Kamer verslag uit over verzoekschriften en burgerinitiatieven. Zij brengt tevens verslag uit over onderzoeksrapporten van de Nationale ombudsman, indien daartoe aanleiding is.
3. De commissie toetst of een verzoekschrift of burgerinitiatief voldoet aan de daaraan gestelde vereisten.
4. Elk verslag over een verzoekschrift of een burgerinitiatief bevat een duidelijke conclusie of een behandelingsvoorstel.
5. De commissie kan een andere commissie verzoeken haar van advies te dienen of namens haar een onderzoek in te stellen en daarover aan haar verslag uit te brengen, voordat zij zelf aan de Kamer verslag uitbrengt.
6. De commissie kan mondeling of schriftelijk in overleg treden met de Nationale ombudsman.

7. De commissie kan slechts besluiten nemen indien meer dan de helft van haar leden of plaatsvervangende leden aanwezig zijn.
8. Bij afzonderlijke regeling, vast te stellen door de Kamer, wordt de werkwijze van de commissie nader geregeld.

Artikel 7.8 Commissie voor de Werkwijze

1. Er is een commissie voor de Werkwijze.
2. De commissie adviseert de Kamer desgevraagd of uit eigen beweging over de werkwijze van de Kamer en over dit Reglement.
3. De commissie brengt aan de Kamer verslag uit over de daartoe aan haar doorgeleide voorstellen tot wijziging van dit Reglement.

Artikel 7.9 Commissies van advies

Het Presidium kan ten behoeve van zijn werkzaamheden commissies van advies instellen.

Artikel 7.10 Gemengde commissie van beroep voor de Dienst Verslag en Redactie

1. In de door beide Kamers der Staten-Generaal vast te stellen regeling, bedoeld in artikel 15.11, wordt een gemengde commissie van beroep voor de Dienst Verslag en Redactie ingesteld.
2. De gemengde commissie is bevoegd om in de door de Dienst opgestelde woordelijke verslagen wijzigingen aan te brengen of ongedaan te maken.

§ 7.2 De samenstelling

7.2.1 De commissieleden

Artikel 7.11 Commissieleden

1. De Voorzitter bepaalt uit hoeveel leden een commissie bestaat. De Kamer kan anders besluiten.
2. De Voorzitter benoemt in overleg met de fracties en groepen de leden, en voor zover hij dit wenselijk acht, plaatsvervangende leden.
3. De Voorzitter kan een lid of plaatsvervangend lid op diens verzoek ontheffen van het lidmaatschap van een commissie.
4. De Voorzitter voorziet bij het openvallen van de positie van een lid of plaatsvervangend lid van een commissie in overleg met de betrokken fracties en groepen in de vervulling van die positie.
5. De leden en de plaatsvervangende leden van commissies worden bij de aanvang van elke zitting opnieuw benoemd. Totdat deze benoemingen zijn geschied blijven de in de vorige zitting bestaande commissies voortbestaan in hun oude samenstelling.

7.2.2 De commissievoorzitter

Artikel 7.12 Benoeming commissievoorzitter en -ondervoorzitter

1. Een nieuw ingestelde commissie benoemt in haar eerste vergadering uit haar midden een commissievoorzitter en een commissieondervoorzitter. De eerste vergadering vindt plaats onder leiding van de Voorzitter.

2. Bij het openvallen van de positie van haar commissievoorzitter of commissieondervoorzitter, voorziet de commissie in de vervulling van die positie in een daartoe bijeengeroepen vergadering.
3. Na de benoemingen van haar leden bij de aanvang van een zitting, voorziet de commissie opnieuw in het commissievoorzitterschap en -ondervoorzitterschap in een daartoe bijeengeroepen vergadering.
4. Elke benoeming van een commissievoorzitter of commissieondervoorzitter wordt meegedeeld aan de Kamer.

Artikel 7.13 Taken en bevoegdheden commissievoorzitter

1. Een commissievoorzitter is belast met de volgende taken:
a. het leiden van de werkzaamheden van een commissie;
b. het doen naleven van dit Reglement;
c. het uitvoeren van door de commissie genomen besluiten;
d. het vertegenwoordigen van de commissie;
e. het verantwoording dragen voor het opstellen van een plan ter versterking van de kennis- en informatiepositie van de commissie en voor het evalueren van de uitvoering daarvan;
f. de overige taken die op grond van dit Reglement of de wet aan hem zijn toegedeeld.
2. In het plan, bedoeld in het eerste lid, onderdeel e, wordt in ieder geval vastgelegd op welke wijze de commissie controle uitoefent op de door haar ontvangen jaarverslagen voor de verantwoording van de rijksuitgaven, met inbegrip van de benoeming van rapporteurs als bedoeld in artikel 7.36.
3. Een commissievoorzitter heeft tijdens een commissievergadering dezelfde bevoegdheden als de Voorzitter tijdens een vergadering van de Kamer.

Artikel 7.14 Waarneming commissievoorzitterschap

1. Indien de commissievoorzitter niet beschikbaar is, wordt het commissievoorzitterschap waargenomen door:
a. de commissieondervoorzitter;
b. als die niet beschikbaar is: het lid van de commissie dat het langst in de Kamer zitting heeft, waarbij bij gelijke zittingsduur het oudste lid in leeftijd voorgaat, of een door de commissie aan te wijzen ander lid van de commissie.
2. Een waarnemend commissievoorzitter heeft de taken en bevoegdheden van de commissievoorzitter die vereist zijn voor de waarneming.

7.2.3 De ondersteuning

Artikel 7.15 Ondersteuning commissie

1. Elke commissie wordt bijgestaan door een door de Griffier aangewezen plaatsvervangende griffier, de commissiegriffier.
2. Daarnaast wordt elke commissie bijgestaan door een of meer andere ambtenaren van de Kamer.

§ 7.3 De vergaderingen

Artikel 7.16 Tijdstippen vergaderingen

1. Een commissie komt op de door haar te bepalen tijdstippen bijeen in een vergadering. Indien de commissie geen tijdstippen heeft bepaald, dan bepaalt haar commissievoorzitter deze.

2. De commissievoorzitter roept de commissie in ieder geval binnen een redelijke termijn bijeen in een vergadering, indien de regering of een vierde van haar leden dit onder opgave van redenen verzoekt.

Artikel 7.17 Procedurevergadering

1. Een commissie komt regelmatig bijeen in een procedurevergadering om te besluiten over de wijze van behandeling van de door haar ontvangen stukken en over haar overige werkzaamheden.
2. Tijdens de vergadering stelt de commissievoorzitter de aanwezige leden van de Kamer in de gelegenheid voorstellen te doen ten aanzien van de regeling van de werkzaamheden van de commissie. De leden melden hun voorstellen vooraf aan de commissievoorzitter.
3. De in de vergadering genomen besluiten worden openbaar gemaakt, tenzij zij zijn genomen in een besloten deel van de vergadering en de openbaarmaking ongewenst is.

Artikel 7.18 Bijwonen vergaderingen

1. De leden en de plaatsvervangende leden van een commissie kunnen alle vergaderingen van hun commissie bijwonen.
2. De Voorzitter kan de vergaderingen van elke commissie bijwonen.
3. De overige leden van de Kamer kunnen elk wetgevingsoverleg en notaoverleg bijwonen. Een commissie kan deze leden ook toestaan andere van haar vergaderingen bij te wonen.
4. De leden van de Kamer die een vergadering van een commissie bijwonen, hebben het recht om deel te nemen aan de beraadslaging.
5. Indien een commissievoorzitter onder overeenkomstige toepassing van artikel 8.18 een lid uitsluit van het verdere bijwonen van een commissievergadering, dan geldt deze uitsluiting tevens voor de overige vergaderingen van de betrokken commissie op de dag van de uitsluiting.

Artikel 7.19 Openbaarheid vergaderingen

1. De vergaderingen van de commissies zijn openbaar.
2. De Kamer kan besluiten dat vergaderingen van een bepaalde commissie besloten mogen zijn.
3. Een commissie kan op voorstel van een van haar leden of van een minister besluiten dat een vergadering, of een gedeelte daarvan, besloten zal zijn.
4. Indien een voorstel als bedoeld in het derde lid wordt gedaan tijdens een openbare vergadering, wordt erover beraadslaagd en beslist in een besloten gedeelte van de vergadering.
5. Een besloten commissievergadering kan slechts plaatsvinden in de gebouwen van de Kamer. De leden die deelnemen aan de vergadering moeten in de vergaderzaal aanwezig zijn. De Voorzitter kan toestaan dat in bijzondere omstandigheden wordt afgeweken van dit lid.

§ 7.4 De besluitvorming

Artikel 7.20 Besluitvorming

1. Slechts de leden van een commissie nemen deel aan haar besluitvorming. Indien een lid niet beschikbaar is, kan een plaatsvervangend lid van zijn fractie of groep zijn bevoegdheden uitoefenen. Een plaatsvervangend lid kan de bevoegdheden voor ten hoogste één lid van de commissie uitoefenen.

2. Een commissie kan buiten haar vergaderingen langs schriftelijke weg besluiten over een voorstel dat naar het oordeel van haar commissievoorzitter eenvoudig en spoedeisend van aard is. Het besluit wordt genomen als ware de Kamer in voltallige samenstelling bijeen en stemde zij als bedoeld in artikel 8.25.

3. Indien een commissie een keuze dient te maken voor een of meer personen, besluit zij daarover in een vergadering onder overeenkomstige toepassing van de artikelen 8.31 tot en met 8.38, met dien verstande dat bij een derde stemming de keuze gaat tussen de twee personen die bij de tweede stemming de meeste stemmen kregen.

§ 7.5 De behandeling van stukken

Artikel 7.21 Behandeling stukken

1. Door de Kamer ontvangen stukken worden doorgeleid naar de meest betrokken commissie.

2. De commissie beslist over de behandeling van de stukken. Indien een stuk in handen wordt gesteld van de commissie, neemt de commissie dit in ieder geval in behandeling.

3. Het Presidium stelt regels voor de afhandeling van door de Kamer ontvangen stukken zonder afzender.

§ 7.6 De verslagen

Artikel 7.22 Verslag over een ontvangen stuk

1. Een commissie brengt aan de Kamer verslag uit over een door haar ontvangen stuk, indien dit Reglement dat vereist of de commissie dit om een andere reden wenselijk acht.

2. Het verslag bevat zo beknopt mogelijk datgene wat de commissie over het stuk wil opmerken of vragen.

3. De Kamer kan besluiten dat een commissie geen door het Reglement vereist verslag hoeft uit te brengen over stukken die naar het oordeel van de commissie niet in het openbaar kunnen worden behandeld.

Artikel 7.23 Overige verslagen

1. Een commissie brengt aan de Kamer verslag uit over elk door haar gehouden openbaar mondeling en schriftelijk overleg met een minister.

2. Een commissie kan ook verslag uitbrengen over andere van haar activiteiten.

Artikel 7.24 Vaststelling verslag

1. Een commissiegriffier is verantwoordelijk voor het opstellen van de verslagen van zijn commissie.

2. Een verslag wordt vastgesteld door ondertekening door de commissievoorzitter en commissiegriffier.

3. Een verslag wordt na de vaststelling meteen openbaar gemaakt.

4. De commissie kan besluiten dat bijlagen bij een verslag slechts ter inzage worden gelegd. Bijlagen van vertrouwelijke aard worden in ieder geval niet openbaar gemaakt en slechts ter vertrouwelijke inzage van de leden gelegd.

§ 7.7 De bevoegdheden

7.7.1 Algemeen

Artikel 7.25 Bevoegdheden commissies

Voor een goede vervulling van haar taken is een commissie in ieder geval bevoegd:
a. zich tot een minister te wenden om de stukken te verkrijgen waarvan zij de kennisneming nodig acht;
b. mondeling in overleg te treden met een minister;
c. schriftelijk in overleg te treden met een minister;
d. rondetafelgesprekken te houden;
e. hoorzittingen te houden;
f. technische briefings te houden;
g. werkbezoeken af te leggen;
h. zich te laten voorlichten door colleges van advies;
i. externe deskundigen in te schakelen;
j. rapporteurs te benoemen;
k. de Kamer voor te stellen een groot project aan te wijzen.

7.7.2 Het mondeling en schriftelijk overleg

Artikel 7.26 Vormen van mondeling overleg

Het mondeling overleg van een commissie met een minister kan plaatshebben in de vorm van:
a. een commissiedebat, indien het overleg betrekking heeft op een onderwerp in het beleidsterrein van de commissie;
b. een wetgevingsoverleg, indien het overleg betrekking heeft op een in handen van de commissie gesteld wetsvoorstel;
c. een notaoverleg, indien het overleg betrekking heeft op een in handen van de commissie gestelde initiatiefnota of een ander stuk waarover de commissie dit overleg wenst te houden.

Artikel 7.27 Datum en tijdstip

1. Een commissie beslist over de datum en het tijdstip van een door haar te houden commissiedebat.
2. De Kamer beslist op voorstel van de Voorzitter over de datum en het tijdstip van een wetgevingsoverleg en notaoverleg.
3. Er vindt steeds hooguit één wetgevingsoverleg of notaoverleg gelijktijdig plaats met een vergadering van de Kamer. Op overige tijdstippen vinden steeds hooguit twee wetgevingsoverleggen of notaoverleggen gelijktijdig plaats.

Artikel 7.28 Maximumspreektijden

1. Een commissie kan bij een commissiedebat en notaoverleg besluiten tot het laten gelden van maximumspreektijden.
2. Bij een wetgevingsoverleg gelden geen maximumspreektijden. Een commissie kan wel besluiten dat de leden die aan het wetgevingsoverleg willen deelnemen de door hen gewenste spreektijd voorafgaand opgeven.

Artikel 7.29 Inlichtingen door rijksambtenaren

In een commissiedebat, wetgevingsoverleg en notaoverleg kunnen met instemming van de verantwoordelijke minister inlichtingen worden verschaft door daartoe door de minister aangewezen rijksambtenaren.

Artikel 7.30 Moties

1. Tijdens een wetgevingsoverleg en notaoverleg kunnen de leden moties indienen. De artikelen 8.20 en 8.21 zijn van overeenkomstige toepassing op de moties.
2. Tijdens een commissiedebat kunnen geen moties worden ingediend.

Artikel 7.31 Beraadslaging Kamer na commissiedebat of schriftelijk overleg (tweeminutendebat)

1. De Kamer beraadslaagt slechts over een verslag van een commissiedebat of schriftelijk overleg, indien een lid dat heeft deelgenomen aan het debat of overleg een motie over het daarin besproken onderwerp wenst in te dienen. Bij een commissiedebat kan een lid dit slechts aankondigen na de eerste beantwoording door de minister in het debat.
2. Er kan slechts aan de beraadslaging worden deelgenomen door leden van de fracties of groepen die aan het commissiedebat of schriftelijk overleg hebben deelgenomen, tenzij de Kamer anders besluit.
3. In afwijking van artikel 8.12, eerste lid, voert ieder lid slechts eenmaal het woord.
4. In afwijking van artikel 8.13, eerste lid, bedraagt de maximumspreektijd per fractie twee minuten en per groep een minuut, met inbegrip van de benodigde tijd voor de indiening van moties.

7.7.3 Bijzonderheden overige bevoegdheden

Artikel 7.32 Rondetafelgesprek

Indien een commissie besluit een rondetafelgesprek te houden, wisselt zij daarin met genodigden van gedachten over een vooraf door haar vast te stellen onderwerp.

Artikel 7.33 Hoorzitting

1. Indien een commissie besluit een hoorzitting te houden, bevraagt zij daarin genodigden over een vooraf door haar vast te stellen onderwerp.
2. De commissie kan voorafgaand in een procedurevergadering besluiten dat tijdens de hoorzitting de door een lid gestelde vragen, met inbegrip van vervolgvragen, steeds meteen kunnen worden beantwoord door de genodigde aan wie zij zijn gericht.

Artikel 7.34 Uitnodiging rijksambtenaren

Indien een commissie rijksambtenaren wil uitnodigen voor een rondetafelgesprek, hoorzitting of technische briefing, dan doet zij dit door tussenkomst van de voor hen verantwoordelijke minister.

Artikel 7.35 Verzoek om voorlichting of advies

1. Ieder lid van de Kamer kan aan een commissie een schriftelijk voorstel richten om:
a. de Afdeling advisering van de Raad van State te verzoeken de Kamer voorlichting te geven over een aangelegenheid van wetgeving of bestuur; of
b. een adviescollege als bedoeld in de Kaderwet adviescolleges te verzoeken de Kamer te adviseren.

2. De commissie zendt het voorstel met haar advies aan het Presidium. Het Presidium legt het voorstel met het advies van de commissie en, voor zover het dit wenselijk acht, zijn eigen advies voor aan de Kamer.
3. De Kamer besluit over het voorstel.
4. Indien de Kamer een motie aanneemt die strekt tot een verzoek als bedoeld in het eerste lid, dan zijn het tweede en derde lid van overeenkomstige toepassing.

Artikel 7.36 Benoeming rapporteur

1. Een commissie kan een of meer leden benoemen tot rapporteur over:
a. een door haar ontvangen stuk;
b. een groot project als bedoeld in artikel 7.37 waarmee zij is belast; of
c. een ander onderwerp dat haar aangaat.
2. De commissie legt de aan het rapporteurschap verbonden taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden zo spoedig mogelijk schriftelijk vast, en kan tevens de duur van het rapporteurschap vastleggen.
3. Het Presidium bericht de Kamer jaarlijks over de in dat jaar lopende en afgeronde rapporteurschappen.

Artikel 7.37 Aanwijzing groot project

1. Ieder lid van de Kamer kan een commissie verzoeken de Kamer voor te stellen een bepaald project aan te wijzen als groot project dat onder bijzondere parlementaire controle staat.
2. Bij afzonderlijke regeling, vast te stellen door de Kamer, worden nadere regels gesteld over grote projecten.

HOOFDSTUK 8. DE PLENAIRE VERGADERING

§ 8.1 Algemene bepalingen

8.1.1 Het begin en einde van de vergadering

Artikel 8.1 Bijeenroeping

1. De Voorzitter roept de Kamer bijeen zo vaak als hij dit nodig acht.
2. De Voorzitter roept de vergadering in ieder geval binnen een redelijke termijn bijeen als dit door ten minste dertig leden of door de regering schriftelijk wordt verzocht onder opgave van redenen.
3. De Kamer kan ook zelf besluiten op welke dag en welk uur zij weer bijeenkomt. Bij onvoorziene omstandigheden kan de Voorzitter de Kamer toch op een ander tijdstip bijeenroepen.
4. Het Presidium kan algemene richtlijnen vaststellen voor de dagen en uren waarop de Kamer doorgaans bijeenkomt en voor de perioden waarin de Kamer met reces is. De Voorzitter houdt daarmee zoveel mogelijk rekening.
5. De leden worden voor elke vergadering tijdig bijeengeroepen. De te behandelen onderwerpen worden daarbij vermeld.

Artikel 8.2 Presentielijst

Voor het tijdstip van bijeenroeping meldt ieder aanwezig lid zijn aanwezigheid, zodat een presentielijst kan worden opgesteld. Leden die later aankomen melden hun aanwezigheid bij aankomst.

Artikel 8.3 Opening vergadering bij quorum

1. De Voorzitter opent de vergadering, indien op het tijdstip van bijeenroeping uit de presentielijst blijkt dat meer dan de helft van het aantal zitting hebbende leden hun aanwezigheid hebben gemeld.
2. Indien het vereiste aantal leden zijn aanwezigheid niet heeft gemeld, opent de Voorzitter een bijeenkomst waarin hij de namen van de afwezige leden kan laten oplezen en kennis kan geven van ingekomen stukken. Daarna stelt hij de vergadering uit tot een later tijdstip.

Artikel 8.4 Schorsing of sluiting van de vergadering

De Voorzitter schorst of sluit de vergadering, indien hij dit met het oog op het verloop van de werkzaamheden of voor het handhaven van de orde wenselijk acht.

8.1.2 De vergaderzaal

Artikel 8.5 Zitplaatsen

1. Ieder lid heeft een voor hem bestemde zitplaats in de vergaderzaal van de Kamer. Het Presidium wijst deze zitplaatsen aan. Het Presidium kan ook aan een fractie of groep een bepaalde groep zitplaatsen aanwijzen en de verdeling daarvan aan de fractie of groep overlaten.
2. Het Presidium zorgt dat er tevens zitplaatsen beschikbaar zijn voor:
a. de ministers;
b. personen die de ministers hebben aangewezen om zich in de vergadering te doen bijstaan;
c. de gevolmachtigde ministers;
d. bijzondere gedelegeerden.
3. Het Presidium kan zitplaatsen toekennen aan andere personen die door de Kamer zijn uitgenodigd.
4. Indien aan een vergadering wordt deelgenomen door bijzondere gedelegeerden of door de Kamer uitgenodigde leden van het Europees Parlement, dan wijst de Voorzitter hun zitplaatsen aan.
5. Indien op uitnodiging van de Kamer het staatshoofd of de regeringsleider van een ander land een vergadering bijwoont om de Kamer toe te spreken, dan wijst de Voorzitter zijn zitplaats aan.
6. Indien de Voorzitter het verzoekt, neemt iedereen zijn zitplaats in.

Artikel 8.6 Spreekplaats

Ieder lid spreekt staande van de spreekplaats in de vergaderzaal, tenzij de Voorzitter anders toestaat.

8.1.3 De organisatie van de werkzaamheden

Artikel 8.7 Ingekomen stukken

1. Gedurende elke vergadering ligt in de vergaderzaal op de tafel van de Griffier een lijst waarin alle sinds de vorige vergadering ingekomen stukken worden opgenomen.
2. In de lijst doet de Voorzitter mededelingen of voorstellen over de wijze van behandeling van de ingekomen stukken. Een voorstel is na het sluiten van de

vergadering aangenomen, tenzij daartegen door een lid bezwaar is gemaakt. In dat geval beslist de Kamer over het voorstel.

3. De Voorzitter kan besluiten ongetekende, onbegrijpelijke of beledigende stukken niet op te nemen in de lijst.

Artikel 8.8 Regeling van werkzaamheden

1. De Kamer regelt haar werkzaamheden op voorstel van de Voorzitter of een lid.
2. De regeling van werkzaamheden vindt in het algemeen eenmaal in de week plaats op een door de Voorzitter te bepalen vast tijdstip. De Voorzitter kan in bijzondere gevallen besluiten ook op andere tijdstippen een regeling van werkzaamheden te laten plaatsvinden.
3. De leden melden hun voorstellen vooraf aan de Voorzitter.
4. Alle voorstellen worden vooraf openbaar gemaakt, tenzij daarvoor door spoed geen gelegenheid is.
5. Een lid dat bij de regeling van werkzaamheden een brief van de regering wil vragen, moet daarvoor vooraf toestemming van de Voorzitter verkrijgen.

§ 8.2 De beraadslaging

8.2.1 Spreken in de vergadering

Artikel 8.9 Spreken in de vergadering

1. In de vergadering voert een ieder slechts het woord na het aan de Voorzitter gevraagd en van hem verkregen te hebben.
2. De Voorzitter verleent het woord in de volgorde waarin het is gevraagd, tenzij de Kamer anders besluit.
3. De leden kunnen voorafgaand aan de beraadslaging over een onderwerp het woord vragen door zich te laten inschrijven op een daartoe bestemde sprekerslijst. De inschrijving is mogelijk zodra de Voorzitter heeft meegedeeld of de Kamer heeft besloten het onderwerp aan de orde te gaan stellen.
4. Indien bijzondere gedelegeerden of in Nederland gekozen leden van het Europees Parlement aan een vergadering deelnemen, dan beslist de Voorzitter over de volgorde waarin aan hen het woord wordt verleend.
5. Indien ministers, personen die zij hebben aangewezen om zich in de vergadering te doen bijstaan, de gevolmachtigde ministers of andere personen die zijn uitgenodigd om een vergadering bij te wonen het woord verlangen, dan verleent de Voorzitter dit slechts nadat de spreker die aan het woord is, zijn rede heeft beëindigd.
6. Indien op uitnodiging van de Kamer het staatshoofd of de regeringsleider van een ander land een vergadering bijwoont om de Kamer toe te spreken, dan beslist de Voorzitter wanneer hem daartoe het woord wordt verleend.
7. Indien de Voorzitter het woord wil voeren over een onderwerp op een andere wijze dan nodig is voor de uitvoering van zijn voorzitterstaak, dan verlaat hij de voor hem bestemde zitplaats. Hij neemt die niet meer in zolang het onderwerp aan de orde is.

Artikel 8.10 Persoonlijk feit of voorstel van orde

1. De volgorde van de sprekers kan worden verbroken, indien een lid het woord vraagt over een persoonlijk feit of de orde.
2. De Voorzitter verleent het woord slechts voor een persoonlijk feit nadat het lid dat daarvoor het woord heeft gevraagd een voorlopige aanduiding van dat feit heeft gegeven. De beslissing of iets een persoonlijk feit vormt, berust bij de Voorzitter.
3. Een voorstel van orde kan door de Voorzitter of een lid worden gedaan.

Artikel 8.11 Interrupties

De Voorzitter kan interrupties toelaten. Deze moeten bestaan uit korte opmerkingen of vragen, zonder inleiding.

Artikel 8.12 Spreektermijnen

1. Tijdens de beraadslaging voeren de leden in ten hoogste twee termijnen het woord over hetzelfde onderwerp. De Kamer kan toestemming geven hiervan af te wijken.
2. Indien een lid in een vergadering niet in de eerste termijn over een onderwerp het woord heeft gevoerd, kan hij daarna slechts in die vergadering aan de beraadslaging over het onderwerp deelnemen als de Kamer daarvoor toestemming geeft.

Artikel 8.13 Maximumspreektijden

1. De Kamer kan voor de beraadslaging over een onderwerp maximumspreektijden vaststellen per fractie en groep met inachtneming van de omvang van de fracties en groepen, voor de ministers en voor overige deelnemers.
2. Indien de Kamer maximumspreektijden vaststelt, kan zij tevens bepalen dat in afwijking van artikel 8.12, eerste lid, slechts in één termijn het woord wordt gevoerd.
3. Zodra een door de Kamer vastgestelde of door dit Reglement voorgeschreven maximumspreektijd is verstreken, verzoekt de Voorzitter de spreker op te houden met spreken. Deze geeft meteen aan dit verzoek gevolg.

8.2.2 Gedrag in de vergadering

Artikel 8.14 Gedrag in de vergadering

Ieder lid gedraagt zich in de vergadering op een wijze die getuigt van onderling respect, en die geen afbreuk doet aan de waardigheid van de Kamer.

Artikel 8.15 Bij onderwerp blijven

1. Iedere spreker blijft bij het onderwerp waarover wordt beraadslaagd.
2. Indien een spreker afwijkt van het onderwerp, roept de Voorzitter hem tot de behandeling van het onderwerp terug.

Artikel 8.16 (Waarschuwing voor) ongeoorloofd gedrag

1. Tijdens de vergadering onthoudt een ieder zich van:
a. het gebruik van beledigende uitdrukkingen;
b. het verstoren van de orde;
c. het niet in acht nemen van de geheimhouding ten aanzien van de gedachtewisseling in een besloten vergadering;
d. het niet in acht nemen van de vertrouwelijkheid ten aanzien van de inhoud van een vertrouwelijk stuk; en
e. het instemming betuigen met of aansporen tot onwettige handelingen.
2. Indien een spreker hieraan niet voldoet, waarschuwt de Voorzitter hem en stelt hem in de gelegenheid de woorden terug te nemen die tot de waarschuwing aanleiding hebben gegeven, of terug te komen van het gedrag dat tot de waarschuwing aanleiding gaf.

Artikel 8.17 Ontneming van het woord

1. De Voorzitter kan een spreker het woord ontnemen, indien deze spreker:
a. nadat hij is teruggeroepen tot de behandeling als bedoeld in artikel 8.15, voortgaat van het onderwerp af te wijken; of
b. nadat hij is gewaarschuwd als bedoeld in artikel 8.16, tweede lid, geen gebruik maakt van de gelegenheid woorden terug te nemen of van gedrag terug te komen, of voortgaat beledigende uitdrukkingen te gebruiken, de orde te verstoren, de geheimhouding of vertrouwelijkheid niet in acht te nemen, of instemming te betuigen met of aan te sporen tot onwettige handelingen.
2. Een lid dat het woord is ontnomen, mag in de betrokken vergadering niet meer aan de beraadslaging over het in behandeling zijnde onderwerp deelnemen.

Artikel 8.18 Uitsluiting van de vergadering

De Voorzitter kan een spreker op wie artikel 8.17 is toegepast en ieder ander lid dat zich gedraagt als bedoeld in dat artikel, uitsluiten van het verdere bijwonen van de vergadering op de dag waarop de uitsluiting plaats heeft.

Artikel 8.19 Geen beroep op de Kamer

Er kan geen beroep op de Kamer worden gedaan ten aanzien van de beslissingen van de Voorzitter op grond van de artikelen 8.15 tot en met 8.18.

8.2.3 Moties

Artikel 8.20 Moties

1. Ieder lid dat het woord voert, kan daarbij, alleen of met andere leden, over het in behandeling zijnde onderwerp moties indienen. Het lid leest de tekst van zijn moties voor.
2. De moties moeten kort en duidelijk zijn geformuleerd, op schrift zijn gebracht en zijn ondertekend.
3. Een lid kan gedurende zijn eerste termijn geen moties indienen, tenzij:
a. de Kamer daarvoor toestemming geeft; of
b. wordt beraadslaagd over een verslag van een commissiedebat of schriftelijk overleg.
4. De beraadslaging over moties vindt plaats bij de beraadslaging over het onderwerp waarover de motie is ingediend, tenzij de Kamer anders besluit.
5. De eerste ondertekenaar kan de motie wijzigen of intrekken totdat erover is gestemd.

Artikel 8.21 Overnemen van moties

1. De Voorzitter deelt tijdens de beraadslaging mee dat een motie die is gericht aan de regering is overgenomen, indien:
a. de minister te kennen geeft zich met de inhoud van de voorgestelde motie te kunnen verenigen; en
b. de Voorzitter zich ervan heeft overtuigd dat geen van de in de vergaderzaal aanwezige leden zich tegen het overnemen van de motie verzet.
2. Een overgenomen motie maakt na de mededeling geen afzonderlijk onderwerp van de beraadslaging meer uit.

8.2.4 Het sluiten van de beraadslaging

Artikel 8.22 Sluiting van de beraadslaging

1. De Voorzitter sluit de beraadslaging over een onderwerp, wanneer niemand meer het woord verlangt.
2. De Voorzitter of een in de vergaderzaal aanwezig lid kan de Kamer voorstellen de beraadslaging van de zijde van de Kamer eerder te sluiten, als hij van oordeel is dat het onderwerp waarover wordt beraadslaagd van verschillende zijden voldoende is belicht. Het voorstel kan beknopt worden toegelicht.
3. De Voorzitter of een ander in de vergaderzaal aanwezig lid kan ook voorstellen de beraadslaging van de zijde van de Kamer op een bepaald tijdstip te sluiten. Het voorstel kan beknopt worden toegelicht. Indien het voorstel wordt aangenomen, kan de Voorzitter besluiten de nog beschikbare tijd naar billijkheid te verdelen onder de sprekers.

§ 8.3 De besluitvorming

8.3.1 Algemene bepalingen

Artikel 8.23 Nemen van een besluit

1. Nadat de beraadslaging over een onderwerp is gesloten, gaat de Kamer zo nodig over tot het nemen van een besluit.
2. De stemming over een motie kan worden aangehouden. De aangehouden motie vervalt, indien er nog niet over is gestemd in de eerste vergadering twaalf weken na het besluit tot aanhouden. De Kamer kan anders besluiten. Bij het eindigen van een zitting vervallen alle aangehouden moties.

Artikel 8.24 Tijdstippen stemmingen

Stemmingen vinden in het algemeen plaats op vaste tijdstippen.

8.3.2 Besluitvorming over zaken

Artikel 8.25 Stemming bij handopsteken

De stemming over een zaak vindt plaats door handopsteken, tenzij op grond van artikel 8.26, eerste lid, een hoofdelijke stemming is vereist.

Artikel 8.26 Hoofdelijke stemming

1. Er vindt een hoofdelijke stemming over een zaak plaats, indien:
a. een lid daar om vraagt; of
b. naar het oordeel van een lid de stemverhouding bij een stemming bij handopsteken niet duidelijk is.
2. Er kan niet tot een hoofdelijke stemming als bedoeld in het eerste lid, onder b, worden overgegaan, wanneer de uitslag van de stemming bij handopsteken al is vastgesteld.
3. Bij de hoofdelijke stemming worden de leden hoofdelijk opgeroepen te stemmen. Ieder lid brengt hierbij mondeling zijn stem uit met de woorden "voor" of "tegen". Voor de stemming wordt door het lot beslist, bij welk lid op de presentielijst de oproeping begint.
4. Indien bij de hoofdelijke stemming blijkt dat geen meerderheid van het aantal zitting hebbende leden meer aanwezig is, zal de Voorzitter:

a. de vergadering voor enige tijd schorsen en haar voortzetten, indien bij de heropening weer voldoende leden aanwezig blijken te zijn; of
b. de vergadering sluiten en op een later tijdstip een nieuwe vergadering bijeenroepen.

Artikel 8.27 Vergissingen bij stemmingen

1. Indien een lid zich tijdens het stemmen bij handopsteken vergist, kan hij zijn vergissing slechts herstellen voordat de Voorzitter de uitslag heeft vastgesteld.
2. Indien een lid zich tijdens een hoofdelijke stemming bij het uitbrengen van zijn stem vergist, kan hij zijn vergissing slechts herstellen voordat het volgende lid heeft gestemd.
3. Als een lid zijn vergissing niet tijdig heeft hersteld, kan hij na afloop van de stemming vragen om aantekening dat hij zich heeft vergist. Dit brengt geen verandering in de uitslag van de stemming.

Artikel 8.28 Staken van stemmen

1. Bij het staken van de stemmen is een voorstel niet aangenomen, indien de vergadering voltallig is.
2. Indien de vergadering niet voltallig is, wordt de stemming uitgesteld tot een volgende vergadering. Als de stemmen opnieuw staken, is het voorstel niet aangenomen.

Artikel 8.29 Stemverklaring

1. De Voorzitter kan toestaan dat onmiddellijk voorafgaand aan een stemming door de leden stemverklaringen worden afgelegd. Na de stemming kan een lid in ieder geval een stemverklaring afleggen.
2. Een stemverklaring mag niet langer duren dan één minuut, en dient te zijn beperkt tot een korte uitleg over de stem.
3. Na een stemverklaring kan de beraadslaging niet worden heropend.

Artikel 8.30 Besluit zonder stemming

1. Een stemming over een zaak kan achterwege blijven, indien geen lid daarom vraagt. De Voorzitter stelt daarbij voor het besluit zonder stemming te nemen.
2. In de vergaderzaal aanwezige leden kunnen aantekening vragen dat zij geacht willen worden te hebben tegengestemd. In dat geval wordt het besluit geacht genomen te zijn met de stemmen van de overige leden.

8.3.3 Besluitvorming over personen

Artikel 8.31 Stemming met stembriefjes

1. De stemming over personen voor benoemingen, voordrachten of keuzen vindt plaats met behulp van stembriefjes, die de leden in een stembus werpen.
2. De leden vullen voor iedere kandidaat voor de benoeming, voordracht of keuze, afzonderlijk een stembriefje in. Het stembriefje moet een duidelijke aanwijzing bevatten van de persoon waarop het lid wil stemmen. In geval van twijfel, beslist de Kamer.

Artikel 8.32 Stemrondes

1. De stemmingen over de kandidaten vinden plaats in een aantal stemrondes. De eerste stemming is vrij.

2. Indien niemand bij de eerste stemming de meerderheid van stemmen verkrijgt, dan vindt een tweede stemming plaats. Deze stemming is eveneens vrij.

3. Indien ook bij de tweede stemming niemand de meerderheid van stemmen verkrijgt, dan vindt een derde stemming plaats. Daarbij wordt gekozen uit de vier personen, die bij de tweede stemming de meeste stemmen op zich hebben verenigd. Als bij de tweede stemming slechts op drie of vier personen stemmen zijn uitgebracht, dan wordt gekozen uit de twee personen, op wie het hoogste aantal stemmen is uitgebracht.

4. Indien ook bij de derde stemming niemand de meerderheid van stemmen verkrijgt, dan vindt een vierde stemming plaats. Daarbij wordt gekozen uit de twee personen, die bij de derde stemming de meeste stemmen op zich hebben verenigd.

5. Indien bij een tweede of derde stemming niet is uitgemaakt tussen wie ook bij een volgende stemming moet worden beslist, dan vindt er een tussenstemming plaats om daarover te beslissen.

Artikel 8.33 Staken van stemmen

1. Indien bij een tussenstemming als bedoeld in artikel 8.32, vijfde lid, of bij een stemming tussen twee personen de stemmen staken, dan beslist het lot.

2. Er worden naambriefjes voor de betrokken personen gemaakt om de beslissing tot stand te brengen. De naambriefjes worden vervolgens door een stemopnemer als bedoeld in artikel 8.35 behoorlijk toegevouwen in de stembus geworpen, en er door een andere stemopnemer een voor een uitgetrokken en voorgelezen. De persoon die wordt vermeld op het naambriefje dat het eerste uit de stembus is getrokken, is de gekozene.

Artikel 8.34 Ongeldige stemmen

1. Niet of niet behoorlijk ingevulde stembriefjes tellen voor het bepalen van de meerderheid niet mee.

2. Indien op verzoek van de Kamer ten behoeve van de stemming door een commissie personen zijn voorgedragen voor de benoeming, voordracht of keuze, dan tellen stembriefjes die een persoon aanwijzen die niet door de commissie is voorgedragen evenmin mee.

Artikel 8.35 Uitslag stemming

1. De Voorzitter benoemt voor de stemming vier leden tot stemopnemers, die gezamenlijk steeds de geldigheid van de stembriefjes controleren, en bepalen hoeveel stemmen op iedere persoon zijn uitgebracht.

2. Wanneer de stemopnemers bij een stemming klaar zijn met hun taak, maakt de eerstbenoemde stemopnemer het getal van de in de stembus aangetroffen stembriefjes bekend, en de Voorzitter het getal van de leden op de presentielijst. De eerstbenoemde stemopnemer maakt vervolgens de uitslag bekend.

Artikel 8.36 Nietige stemming

1. Een stemming is nietig, indien:

a. het getal van de in de bus gevonden stembriefjes groter is dan dat van de leden op de presentielijst en dit verschil van invloed heeft kunnen zijn op de uitslag; of

b. het getal van de behoorlijk ingevulde stembriefjes niet meer bedraagt dan de helft van het aantal zitting hebbende leden.

2. Na een nietige stemming vindt de stemming opnieuw plaats. Indien de stemming nietig is omdat het getal van de in de stembus gevonden stembriefjes niet meer bedraagt dan de helft van het aantal zitting hebbende leden, dan wordt de vergadering tussentijds geschorst of uitgesteld onder overeenkomstige toepassing van artikel 8.26, vierde lid.

Artikel 8.37 Besluit zonder stemming

Een stemming over een persoon kan achterwege blijven, indien geen van de leden daarom vraagt en het gaat over:

a. de benoeming van de Griffier; of

b. de benoeming of voordracht van een of meer personen voor een positie in een ander overheidsorgaan, een aanbeveling is gedaan voor de benoeming of voordracht, en de betrokken commissie aan de Voorzitter heeft meegedeeld dat zij geen reden ziet om van die aanbeveling af te wijken.

De Voorzitter stelt voor het besluit zonder stemming te nemen.

Artikel 8.38 Niet in de Grondwet vermelde keuzen

Bij benoemingen, voordrachten of keuzen, die niet in de Grondwet zijn vermeld, kan de Kamer in een bijzonder geval andere regels doen gelden.

Artikel 8.39 Aanbieding aan de Koning

De Voorzitter draagt zorg dat de voordrachten van personen van wie de benoeming geschiedt bij koninklijk besluit aan de Koning worden aangeboden.

HOOFDSTUK 9. WETSVOORSTELLEN

§ 9.1 Wetsvoorstellen

9.1.1 Voorbereiding door de commissie

Artikel 9.1 Inhandenstelling

1. De Voorzitter stelt elk wetsvoorstel in handen van een vaste commissie voor een voorbereidend onderzoek.

2. Het besluit tot inhandenstelling wordt zo spoedig mogelijk meegedeeld in een vergadering van de Kamer. Bij die mededeling kan de Kamer anders besluiten over de inhandenstelling.

Artikel 9.2 Verslag

1. Een commissie brengt over elk in haar handen gesteld wetsvoorstel verslag uit aan de Kamer.

2. Ieder lid van de Kamer kan bij de commissie schriftelijke opmerkingen inbrengen voor het verslag. De commissie is bevoegd weg te laten wat zij niet ter zake acht.

3. De commissie stelt binnen twee weken na de inhandenstelling, met uitzondering van recesperioden, een termijn vast voor de inbreng. Van de gestelde termijn wordt mededeling gedaan aan de leden van de Kamer.

Artikel 9.3 Stellen van een termijn

1. Het Presidium kan een commissie een termijn stellen voor het uitbrengen van haar verslag over een wetsvoorstel.

2. Indien het verslag niet binnen de gestelde tijd gereed kan zijn, vraagt de commissie om verlenging van de termijn. Het Presidium beslist over de verlenging. Deze beslissing

wordt zo spoedig mogelijk schriftelijk ter kennis gebracht van de leden van de Kamer en meegedeeld in een vergadering van de Kamer.

3. Indien het Presidium een beslissing tot verlenging niet unaniem heeft genomen, wordt dat gemeld bij de mededeling, bedoeld in het tweede lid. De Kamer kan bij die mededeling anders besluiten. Een voorstel daartoe kan door ieder lid worden gedaan.

4. Een verlengde termijn kan slechts nader worden verlengd door de Kamer. Tijdens een reces kan het Presidium tot nadere verlenging van de termijn besluiten.

5. Indien een commissie niet binnen een gestelde termijn verslag uitbrengt, kan de Kamer de beraadslaging openen zonder dat een verslag is uitgebracht.

Artikel 9.4 Vervolgstukken

1. Een commissie vermeldt in haar verslag over een wetsvoorstel of zij de behandeling door de Kamer, al dan niet onder voorbehoud, voldoende voorbereid acht.

2. Indien het verslag opmerkingen of vragen bevat, wordt de regering in de gelegenheid gesteld te reageren in een nota naar aanleiding van het verslag.

3. Na ontvangst van een nota naar aanleiding van het verslag kan de commissie besluiten nader verslag uit te brengen. De artikelen 9.2 tot en met 9.4 zijn van toepassing op een nader verslag.

9.1.2 Amendementen

Artikel 9.5 Indienen van amendementen

1. Ieder lid kan, alleen of met andere leden, amendementen indienen vanaf het tijdstip dat een wetsvoorstel in handen van een commissie is gesteld.

2. De amendementen moeten zijn voorzien van een beknopte toelichting, en door de indieners zijn ondertekend.

3. De amendementen worden bij de indiening meteen openbaar gemaakt. Indien een amendement op de dag van de beraadslaging of stemming over het wetsvoorstel wordt ingediend, wordt het tevens in de vergaderzaal rondgedeeld.

Artikel 9.6 Toelaatbaarheid van amendementen

1. Een amendement wordt geacht toelaatbaar te zijn, zolang de Kamer het niet ontoelaatbaar heeft verklaard.

2. De Voorzitter of een lid kan de Kamer voorstellen een amendement ontoelaatbaar te verklaren, indien:

a. de strekking van het amendement tegengesteld is aan het wetsvoorstel; of

b. er tussen de inhoud van het amendement en die van het wetsvoorstel geen rechtstreeks verband bestaat.

Artikel 9.7 Wijzigen en intrekken van amendementen

1. De eerste ondertekenaar van een amendement kan zijn amendement wijzigen.

2. De eerste ondertekenaar kan het amendement intrekken tijdens een wetgevingsoverleg en de beraadslaging van de Kamer. Indien de beraadslaging is gesloten, is voor de intrekking toestemming nodig van de Kamer.

3. Indien de eerste ondertekenaar geen lid meer is, kan een door zijn fractie of groep aangewezen lid het amendement wijzigen of intrekken. Indien de fractie of groep geen deel meer uitmaakt van de Kamer, kan de eerstvolgende ondertekenaar het amendement wijzigen of intrekken.

Artikel 9.8 Overnemen van amendementen

1. De Voorzitter deelt tijdens de beraadslaging over een wetsvoorstel mee dat een amendement is overgenomen, indien:
a. de minister te kennen geeft zich met de inhoud van een ingediend amendement te kunnen verenigen; en
b. de Voorzitter zich ervan heeft overtuigd dat geen van de in de vergaderzaal aanwezige leden zich tegen het overnemen van het amendement verzet.
2. Een overgenomen amendement is vanaf de mededeling onderdeel van het wetsvoorstel en maakt geen afzonderlijk onderwerp van de beraadslaging meer uit.
3. Dit artikel is van overeenkomstige toepassing op het overnemen van een amendement tijdens een wetgevingsoverleg.

Artikel 9.9 Subamendementen

1. Ieder lid kan, alleen of met andere leden, subamendementen indienen tot wijziging van door andere leden ingediende amendementen.
2. De regels die voor amendementen gelden, zijn van overeenkomstige toepassing op subamendementen.

9.1.3 De beraadslaging

Artikel 9.10 Algemene beraadslaging en artikelsgewijze behandeling

1. De algemene beraadslaging over een wetsvoorstel vindt plaats in twee termijnen.
2. De Kamer kan besluiten het wetsvoorstel na de algemene beraadslaging artikelsgewijs te behandelen. Daarbij behandelt de Kamer de artikelen en de daarop voorgestelde amendementen in hun volgorde, en ten slotte de beweegreden van het wetsvoorstel. De Kamer kan, de commissie gehoord, tevens besluiten dat de artikelsgewijze behandeling in een wetgevingsoverleg plaatsvindt.
3. Indien over een wetsvoorstel een wetgevingsoverleg is gehouden, vindt verder geen beraadslaging plaats, tenzij de Kamer anders besluit.
4. De Kamer kan tot een andere wijze van behandelen besluiten.

9.1.4 De stemmingen

Artikel 9.11 Stemmingen over wetsvoorstel en amendementen

1. De Kamer volgt bij het stemmen de artikelvolgorde van het wetsvoorstel, met dien verstande dat:
a. subamendementen in stemming komen voor het amendement dat zij wijzigen;
b. amendementen in stemming komen voor de artikelen die zij wijzigen;
c. de afzonderlijke artikelen in hun volgorde in stemming komen;
d. de beweegreden onmiddellijk voorafgaand aan de eindstemming in stemming komt; en
e. de eindstemming over het wetsvoorstel in zijn geheel altijd aan het slot plaatsvindt.
2. De amendementen komen in hun geheel in stemming bij het eerste artikel dat zij wijzigen, tenzij de Kamer anders besluit.
3. De amendementen op eenzelfde gedeelte van het wetsvoorstel komen steeds in stemming in volgorde van meest naar minst verstrekkend ten opzichte van het wetsvoorstel. Bij geschil over de verstrekkendheid van een amendement beslist de Kamer.

4. Er wordt slechts afzonderlijk gestemd over artikelen of de beweegreden, of over onderdelen daarvan of over onderdelen van amendementen, indien de Kamer daartoe op verzoek van een lid besluit.

5. De Kamer kan besluiten dat:

a. amendementen als vervallen moeten worden beschouwd door het aanbrengen van andere wijzigingen in het wetsvoorstel;

b. in het wetsvoorstel technische wijzigingen worden aangebracht die nodig zijn geworden door het aannemen van twee of meer amendementen.

Artikel 9.12 Tweede lezing

1. Indien een wetsvoorstel in de loop van de beraadslaging of als gevolg van de stemmingen is gewijzigd, dan kan de Kamer besluiten de eindstemming voor een tweede lezing uit te stellen tot een volgende vergadering.

2. Tot de eindstemming kunnen door de regering en door de betrokken commissie wijzigingen worden voorgesteld die nodig zijn geworden door voor of bij de stemmingen aangebrachte wijzigingen, of die kennelijke vergissingen herstellen.

3. Indien wijzigingen worden voorgesteld, vindt de stemming daarover en de eindstemming over het wetsvoorstel zo spoedig mogelijk plaats, tenzij de voorgestelde wijzigingen de Kamer aanleiding geven tot heropening van de beraadslaging.

9.1.5 Afronding behandeling

Artikel 9.13 Vernummering wetsvoorstel

1. De Voorzitter brengt in een door de Kamer aangenomen wetsvoorstel verandering aan in de nummering of lettering van hoofdstukken, paragrafen, artikelen, artikelleden of artikelonderdelen, en in de op die tekstdelen gerichte verwijzingen, voor zover hij dit nodig acht door wijzigingen die in het wetsvoorstel zijn aangebracht.

2. De Kamer kan besluiten de in het eerste lid bedoelde veranderingen geheel of gedeeltelijk achterwege te laten.

Artikel 9.14 Verzending aangenomen wetsvoorstel

De Voorzitter zendt een door de Kamer aangenomen wetsvoorstel aan de Voorzitter van de Eerste Kamer met het volgende formulier: "De Tweede Kamer der Staten-Generaal zendt bijgaand door haar aangenomen wetsvoorstel aan de Eerste Kamer".

Artikel 9.15 Terugzending verworpen wetsvoorstel

De Voorzitter zendt een door de Kamer verworpen wetsvoorstel, door of vanwege de Koning ingediend, terug naar de Koning met het volgende formulier: "De Tweede Kamer der Staten-Generaal heeft het hierbij wederom gaande wetsvoorstel verworpen".

§ 9.2 Bijzonderheden rijkswetsvoorstellen

Artikel 9.16 Bijzondere regels

Bij de behandeling van rijkswetsvoorstellen gelden de volgende bijzondere regels.

Artikel 9.17 Schriftelijke voorbereiding

Het voorbereidend onderzoek van een rijkswetsvoorstel geschiedt langs schriftelijke weg.

Artikel 9.18 Stellen van een termijn

De Voorzitter of een lid kan de Kamer voorstellen een termijn vast te stellen waarbinnen de Staten van Aruba, Curaçao of Sint Maarten bevoegd zijn schriftelijk verslag uit te brengen over een rijkswetsvoorstel.

Artikel 9.19 Verslag van de Staten

Een schriftelijk verslag van de Staten van Aruba, Curaçao of Sint Maarten over een rijkswetsvoorstel wordt na ontvangst zo spoedig mogelijk openbaar gemaakt, en toegezonden aan de leden en de regering.

Artikel 9.20 Aanneming met minder dan drie vijfden van de stemmen

1. De Voorzitter geeft de minister-president kennis van het aannemen van een rijkswetsvoorstel, indien voor de eindstemming:
a. een gevolmachtigde minister of een daartoe aangewezen bijzondere gedelegeerde een verklaring als bedoeld in artikel 18, eerste lid, van het Statuut voor het Koninkrijk heeft afgelegd tegen het rijkswetsvoorstel; en
b. de Kamer het rijkswetsvoorstel daarna heeft aangenomen met een meerderheid van minder dan drie vijfden van het aantal uitgebrachte stemmen.
2. De Voorzitter zendt het rijkswetsvoorstel slechts aan de Eerste Kamer, indien de minister-president hem meedeelt dat het voorstel wordt gehandhaafd.

§ 9.3 Bijzonderheden initiatiefwetsvoorstellen

Artikel 9.21 Aanhangig maken initiatiefwetsvoorstel

1. Ieder lid kan, alleen of met andere leden, als initiatiefnemer een initiatiefwetsvoorstel bij de Kamer aanhangig maken door dit schriftelijk en ondertekend aan de Voorzitter te zenden.
2. Indien het initiatiefwetsvoorstel een rijkswetsvoorstel betreft, zendt de Voorzitter dit meteen na ontvangst aan de Staten van Aruba, Curaçao en Sint Maarten.
3. Het eerste en tweede lid zijn van overeenkomstige toepassing op een voorstel van een gevolmachtigde minister als bedoeld in artikel 15, derde lid, van het Statuut voor het Koninkrijk.

Artikel 9.22 Horen Afdeling advisering van de Raad van State

1. De Kamer hoort de Afdeling advisering van de Raad van State voordat zij een initiatiefwetsvoorstel in behandeling neemt.
2. De Kamer kan de Afdeling advisering nogmaals horen nadat het initiatiefwetsvoorstel in behandeling is genomen. Een lid kan daartoe, zo nodig met doorbreking van de orde, een voorstel doen tot aan de eindstemming over het wetsvoorstel.
3. De initiatiefnemers zijn verantwoordelijk voor een schriftelijke reactie op de door de Afdeling advisering uitgebrachte adviezen.

Artikel 9.23 Behandeling initiatiefwetsvoorstellen

1. Een initiatiefwetsvoorstel wordt pas in handen van een commissie gesteld nadat het advies van de Afdeling advisering, bedoeld in artikel 9.22, eerste lid, met de schriftelijke reactie van de initiatiefnemers is openbaar gemaakt.

2. Het initiatiefwetsvoorstel wordt op dezelfde wijze behandeld als door of vanwege de Koning ingediende wetsvoorstellen, met dien verstande dat:

a. overal waar sprake is van het optreden van een minister, de initiatiefnemers in zijn plaats optreden; en

b. de initiatiefnemers niet aan het onderzoek van het voorstel deelnemen.

3. De initiatiefnemers kunnen zich in de vergadering van de commissies en van de Kamer doen bijstaan door ten hoogste vier door hen daartoe aangewezen personen.

4. Indien ministers bij de behandeling het woord verlangen, krijgen zij dit na de initiatiefnemers, tenzij de Kamer anders besluit.

Artikel 9.24 Wijziging samenstelling initiatiefnemers

1. De eerste ondertekenaar van een initiatiefwetsvoorstel deelt elke wijziging in de samenstelling van de initiatiefnemers die zich tijdens de behandeling door de Kamer voordoet, schriftelijk mee aan de Voorzitter.

2. Indien de eerste ondertekenaar geen lid meer is, kan een door zijn fractie of groep aangewezen lid dat initiatiefnemer wordt of de eerstvolgende ondertekenaar die nog lid is, de schriftelijke mededeling doen.

Artikel 9.25 Initiatiefwetsvoorstellen zonder initiatiefnemers

1. De Voorzitter deelt jaarlijks na de verzending van het ontwerp voor de raming in een vergadering aan de Kamer mee bij welke aanhangige initiatiefwetsvoorstellen geen van de initiatiefnemers meer lid is.

2. Indien er in de eerste vergadering zes weken na de mededeling geen nieuwe initiatiefnemers zijn voor een initiatiefwetsvoorstel, stelt de Voorzitter aan de Kamer voor dit wetsvoorstel als vervallen te beschouwen.

Artikel 9.26 Verdediging in de Eerste Kamer

1. Indien een initiatiefwetsvoorstel wordt aangenomen door de Kamer, dan wordt de initiatiefnemers opgedragen het wetsvoorstel in de Eerste Kamer te verdedigen. De Kamer kan anders besluiten.

2. De Kamer kan gedurende de behandeling in de Eerste Kamer besluiten de verdediging van het wetsvoorstel aan andere leden op te dragen.

Artikel 9.27 Verzending aangenomen initiatiefwetsvoorstel

De Voorzitter zendt een door de Kamer aangenomen initiatiefwetsvoorstel aan de Voorzitter van de Eerste Kamer met het volgende formulier: "De Tweede Kamer der Staten-Generaal zendt bijgaand door haar aangenomen wetsvoorstel aan de Eerste Kamer. Zij heeft ..... opgedragen het voorstel in die Kamer te verdedigen".

§ 9.4 Bijzonderheden begrotingswetsvoorstellen

Artikel 9.28 Stemmingen begrotingswetsvoorstel

De stemmingen over begrotingswetsvoorstellen en bij die wetsvoorstellen ingediende amendementen vinden steeds in samenhang plaats, bij voorkeur in één week.

§ 9.5 Bijzonderheden herziening Grondwet of Statuut voor het Koninkrijk

Artikel 9.29 Spoedige overweging in tweede lezing

1. De Kamer besluit met bekwame spoed over een wetsvoorstel tot verandering in de Grondwet dat aanhangig is gemaakt voor de overweging in tweede lezing, bedoeld in artikel 137, vierde lid, van de Grondwet.
2. Indien de Kamer niet over het wetsvoorstel heeft besloten in de eerste zitting nadat zij is ontbonden als bedoeld in artikel 137, derde lid, van de Grondwet, stelt de Voorzitter bij aanvang van de daaropvolgende zitting aan de Kamer voor het wetsvoorstel als vervallen te beschouwen.

Artikel 9.30 Bijzonderheden initiatiefwetsvoorstel tweede lezing

1. De fracties en groepen van de leden die in de Eerste Kamer een initiatiefwetsvoorstel hebben verdedigd dat is bekendgemaakt als wet houdende verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet, dragen zorg dat zo spoedig mogelijk na die bekendmaking een wetsvoorstel tot verandering in de Grondwet aanhangig wordt gemaakt.
2. Indien het betrokken wetsvoorstel niet op grond van het eerste lid aanhangig wordt gemaakt, maakt de Voorzitter het uiterlijk op de laatste dag van de zitting waarin de bekendmaking plaatsvond ambtshalve aanhangig.
3. Het wetsvoorstel kan pas na aanvang van de eerstvolgende zitting in handen van een commissie worden gesteld.
4. Artikel 9.25 is niet van toepassing op het wetsvoorstel. Indien geen van de initiatiefnemers en hun fracties of groepen meer deel uitmaken van de Kamer, kan de Kamer besluiten of andere leden initiatiefnemer van het wetsvoorstel worden.

Artikel 9.31 Wijziging Statuut voor het Koninkrijk

De artikelen 9.29 en 9.30 zijn van overeenkomstige toepassing op rijkswetsvoorstellen tot wijziging van het Statuut voor het Koninkrijk die afwijken van de Grondwet.

HOOFDSTUK 10. VERDRAGEN, (ONTWERP)BESLUITEN EN (INITIATIEF)NOTA'S

§ 10.1 Verdragen

Artikel 10.1 Brief stilzwijgende goedkeuring Verdrag

1. Zodra een verdrag ter stilzwijgende goedkeuring wordt overgelegd aan de Kamer, wordt op de begeleidende brief aangetekend:
a. de dag van ontvangst; en
b. de dag waarop de wens dat het verdrag aan de uitdrukkelijke goedkeuring van de Staten-Generaal zal worden onderworpen uiterlijk te kennen kan worden gegeven.
De begeleidende brief met de aantekening wordt verspreid onder de leden.
2. Als eerste dag van de termijn voor het te kennen geven van de wens, geldt de dag na die van ontvangst van het verdrag.

Artikel 10.2 Uitspreken wens door de Kamer

1. De Voorzitter of een lid kan in een vergadering aan de Kamer voorstellen de wens tot uitdrukkelijke goedkeuring van een verdrag te kennen te geven.

2. Indien de Kamer instemt met het voorstel, deelt de Voorzitter dit meteen mee aan de Minister van Buitenlandse Zaken, en vervolgens aan de Voorzitter van de Eerste Kamer.
3. Indien de Kamer niet met het voorstel instemt, maar ten minste dertig leden zich voor het voorstel verklaren, dan vindt artikel 10.4 toepassing.

Artikel 10.3 Uitspreken wens namens de Kamer

1. De Voorzitter kan namens de Kamer de wens tot uitdrukkelijke goedkeuring van een verdrag te kennen geven. Hij raadpleegt zo mogelijk vooraf de betrokken commissies.
2. De Voorzitter geeft de wens te kennen aan de Minister van Buitenlandse Zaken, en deelt dit vervolgens meteen mee aan de Kamer en de Voorzitter van de Eerste Kamer.

Artikel 10.4 Uitspreken wens door dertig leden

1. Indien dertig of meer leden de wens tot uitdrukkelijke goedkeuring van een verdrag te kennen willen geven, dan delen zij dit schriftelijk mee aan de Voorzitter.
2. De Voorzitter deelt het te kennen geven van de wens meteen mee aan de Minister van Buitenlandse Zaken, en vervolgens aan de Kamer en de Voorzitter van de Eerste Kamer.

Artikel 10.5 (Uitspreken wens door) gevolmachtigde ministers

1. Indien het verdrag dat is overgelegd Aruba, Curaçao of Sint Maarten raakt, dan worden de desbetreffende gevolmachtigde ministers:
a. in de gelegenheid gesteld de mondelinge behandeling van een voorstel als bedoeld in artikel 10.2, eerste lid, bij te wonen en daarbij zodanige voorlichting aan de Kamer te verstrekken als zij gewenst oordelen; en
b. tevens steeds in kennis gesteld van het te kennen geven van de wens van uitdrukkelijke goedkeuring door of namens de Kamer of door ten minste dertig leden.
2. Indien een gevolmachtigde minister door tussenkomst van de Voorzitter de wens tot uitdrukkelijke goedkeuring van een verdrag te kennen geeft, dan deelt de Voorzitter dit meteen mee aan de Minister van Buitenlandse Zaken, en vervolgens aan de Kamer en de Voorzitter van de Eerste Kamer.

Artikel 10.6 Sluiting uitvoeringsverdrag, verlenging of opzegging verdrag

De artikelen 10.1 tot en met 10.5 zijn van overeenkomstige toepassing, indien de regering aan de Kamer mededeling doet van het voornemen tot:
a. sluiting van een verdrag uitsluitend betreffende de uitvoering van een goedgekeurd verdrag;
b. verlenging van een aflopend verdrag; of
c. opzegging van een verdrag.

§ 10.2 (Ontwerp)besluiten

Artikel 10.7 Brief over (ontwerp)besluit

1. Indien op grond van de wet aan de Kamer een (ontwerp)besluit wordt overgelegd en de wens te kennen kan worden gegeven dat het onderwerp of de inwerkingtreding van het (ontwerp)besluit bij wet wordt geregeld, dan wordt op de begeleidende brief aangetekend:

a. de dag van ontvangst; en
b. de dag waarop de wens uiterlijk te kennen kan worden gegeven.
De begeleidende brief met de aantekening wordt verspreid onder de leden.
2. Als eerste dag van de wettelijke termijn voor het te kennen geven van de wens, geldt de dag na die van ontvangst van het ontwerpbesluit.
3. Dit artikel vindt overeenkomstige toepassing in andere gevallen waarin naar aanleiding van een door de Kamer ontvangen brief een in de wet omschreven wens te kennen kan worden gegeven.

Artikel 10.8 Uitspreken wens

Voor zover de wet hierin voorziet, kan de wens aan de betrokken minister te kennen worden gegeven:
a. door de Kamer, onder overeenkomstige toepassing van artikel 10.2;
b. namens de Kamer, onder overeenkomstige toepassing van artikel 10.3;
c. door een in de wet genoemd aantal leden, onder overeenkomstige toepassing van artikel 10.4.

§ 10.3 (Initiatief)nota's

Artikel 10.9 Indiening en inhandenstelling initiatiefnota

1. Ieder lid kan, alleen of met andere leden, over een door hem te bepalen onderwerp een initiatiefnota indienen.
2. De initiatiefnota dient paragrafen met beslispunten en financiële aspecten te bevatten.
3. De Voorzitter stelt de initiatiefnota in handen van een commissie. Indien de paragrafen, bedoeld in het tweede lid, niet in de initiatiefnota zijn opgenomen, kan de Voorzitter de indieners verzoeken het stuk daarvan alsnog te voorzien.
4. Het besluit tot inhandenstelling wordt zo spoedig mogelijk meegedeeld aan de Kamer. Bij die mededeling kan de Kamer anders besluiten over de inhandenstelling.

Artikel 10.10 Behandeling (initiatief)nota's

1. De commissie houdt in ieder geval een notaoverleg over een in haar handen gestelde initiatiefnota.
2. Indien een commissie besluit voorafgaand een verslag vast te stellen over de initiatiefnota, zijn de artikelen 9.2 en 9.3 van overeenkomstige toepassing.
3. Indien een commissie besluit een verslag uit te brengen over een ander stuk waarover zij een notaoverleg wenst te houden, zijn de artikelen 9.2 en 9.3 eveneens van overeenkomstige toepassing.
4. De artikelen 9.24 en 9.25 zijn van overeenkomstige toepassing op initiatiefnota's.

HOOFDSTUK 11. DE KABINETSFORMATIE

Artikel 11.1 Aanwijzing van kabinets(in)formateurs

1. De Kamer beraadslaagt na aanvang van een nieuwe zitting zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk na een week, over de verkiezingsuitslag. Het doel van de beraadslaging is een of meer informateurs onderscheidenlijk formateurs aan te wijzen en de door hen uit te voeren opdracht vast te stellen. Indien dat doel niet in de vergadering wordt bereikt, besluit de Kamer daarover zo spoedig mogelijk in een volgende vergadering.

2. Indien een informatieopdracht wordt afgerond, formuleert de Kamer in beginsel binnen een week na de dag van afronding een formatieopdracht, en wijst zij voor de uitvoering daarvan een of meer formateurs aan.

3. Indien de aangewezen informateurs of formateurs hun opdracht teruggeven, formuleert de Kamer in beginsel binnen een week na de dag van teruggave een nieuwe opdracht, en wijst zij voor de uitvoering daarvan een of meer informateurs onderscheidenlijk formateurs aan.

4. De aanwijzing van een informateur of formateur vindt plaats onder toepassing van de artikelen 8.25 tot en met 8.30.

5. Na een tussentijdse val van het kabinet kan de Kamer beraadslagen over de wenselijkheid of richting van een nieuwe kabinetsformatie. Het eerste tot en met vierde lid is dan van overeenkomstige toepassing.

Artikel 11.2 Inlichtingen over kabinetsformatie

De Kamer kan de informateurs en formateurs tijdens de uitvoering van en na afronding van hun opdracht uitnodigen om inlichtingen te verschaffen over het verloop van de kabinetsformatie.

Artikel 11.3 Controversiële onderwerpen

1. Na een tussentijdse val van het kabinet, een koninklijk besluit tot ontbinding van de Kamer, of verkiezingen voor de Kamer, kan de Kamer op schriftelijk voorstel van een commissie of van een of meer leden besluiten om een of meer onderwerpen controversieel te verklaren.

2. Indien een onderwerp controversieel is verklaard, wordt de behandeling daarvan uitgesteld totdat een nieuw kabinet is aangetreden of de Kamer tussentijds anders besluit.

HOOFDSTUK 12. INLICHTINGEN EN ONDERZOEK

§ 12.1 De schriftelijke vragen

Artikel 12.1 Indienen schriftelijke vragen

1. Een lid dat schriftelijk vragen wil stellen aan een minister dient deze vragen in bij de Voorzitter. De vragen moeten kort en duidelijk zijn geformuleerd.

2. De Voorzitter zendt de vragen door aan de betrokken minister, tenzij hij van oordeel is dat de vragen woorden als bedoeld in artikel 8.16, eerste lid, onder a tot en met e, bevatten.

3. De Voorzitter brengt de doorgezonden vragen ter kennis van de leden en maakt deze vragen openbaar.

Artikel 12.2 Beantwoording schriftelijke vragen

1. Indien een minister niet in staat is om een schriftelijke vraag binnen drie weken te beantwoorden, dan laat hij de Voorzitter dit onder opgave van redenen weten.

2. De Griffier maakt regelmatig een overzicht openbaar van de vragen die langer dan zes weken op beantwoording wachten, en rappelleert daarover regelmatig bij de ministers.

§ 12.2 Het mondelinge vragenuur

Artikel 12.3 Tijdstip en voorbereiding mondelinge vragenuur

1. Het mondelinge vragenuur vindt plaats op dinsdag aan het begin van de vergadering. De ministers worden verzocht steeds beschikbaar te zijn op dit tijdstip, tenzij zij verplichtingen hebben die naar het oordeel van de Voorzitter moeten voorgaan.
2. Ieder lid kan ten hoogste één onderwerp aanmelden waarover hij tijdens het vragenuur vragen wil stellen. Het lid kan dit onderwerp schriftelijk aanmelden bij de Voorzitter vanaf de sluiting van de laatste vergadering in de voorafgaande week tot uiterlijk 11.00 uur op de dinsdag van het vragenuur. Indien in de voorafgaande week na donderdag 12.00 uur geen vergadering plaatsvindt, kan het lid zijn onderwerp vanaf dat tijdstip aanmelden.
3. De Voorzitter beslist zo spoedig mogelijk over welke van de aangemelde onderwerpen in het vragenuur vragen worden gesteld, en maakt deze onderwerpen openbaar.
4. De Voorzitter nodigt de betrokken ministers uit voor het vragenuur, onder vermelding van de uitgekozen onderwerpen.
5. De Kamer kan in een bijzonder geval besluiten het vragenuur te laten plaatsvinden op een ander tijdstip dan dat bedoeld in het eerste lid. De Voorzitter bepaalt dan tot wanneer de leden hun onderwerpen bij hem kunnen aanmelden.

Artikel 12.4 Verloop mondelinge vragenuur

1. De Voorzitter bepaalt de volgorde waarin de onderwerpen tijdens het mondelinge vragenuur aan de orde worden gesteld.
2. Bij elk onderwerp wordt het lid dat het onderwerp heeft aangemeld, de vragensteller, gedurende in totaal vier minuten een of meerdere keren het woord verleend om aan de minister vragen te stellen, en wordt aan de minister een of meerdere keren het woord verleend om de vragen beknopt te beantwoorden.
3. Vervolgens kan de Voorzitter aan de leden het woord verlenen om aan de minister vragen te stellen over hetzelfde onderwerp. Daarbij wordt het woord voor ten hoogste een halve minuut per vraag verleend. De minister wordt het woord verleend om de vragen beknopt te beantwoorden.
4. Tijdens het vragenuur kunnen de leden van een fractie gezamenlijk ten hoogste twee vragen als bedoeld in het derde lid stellen, en de leden van een groep gezamenlijk ten hoogste één dergelijke vraag.
5. Indien een onderwerp aan het einde van het vragenuur nog niet aan de orde is gekomen, kan de Voorzitter besluiten dat dit komt te vervallen.

Artikel 12.5 Beperkingen tijdens mondelinge vragenuur

Tijdens het mondelinge vragenuur:
a. zijn interrupties niet toegestaan;
b. is het indienen van moties niet toegestaan; en
c. zijn de artikelen 8.10, derde lid, en 8.12 niet van toepassing.

§ 12.3 De interpellatie

Artikel 12.6 Interpellatie

1. Ieder lid dat inlichtingen van een minister verlangt over een onderwerp, kan de Kamer verzoeken om hem toe te staan een interpellatie te houden. Het lid vermeldt hierbij de belangrijkste punten waarover hij bij de interpellatie vragen wil stellen.
2. Het verzoek wordt toegekend indien het wordt gesteund door ten minste dertig leden.

3. De Voorzitter bepaalt wanneer de interpellatie wordt gehouden.
4. De interpellant dient de vragen die hij zal stellen binnen een week schriftelijk in bij de Voorzitter. Deze zendt de vragen door aan de betrokken minister. Artikel 12.1, tweede en derde lid, is van overeenkomstige toepassing.
5. In afwijking van artikel 8.12 voert tijdens de interpellatie slechts de interpellant het woord in ten hoogste twee termijnen en de andere leden het woord in ten hoogste één termijn.
6. Indien bij een interpellatie zeer veel spoed is vereist en de minister aanwezig is, kan de Kamer besluiten dat een interpellatie meteen wordt gehouden. Het vierde lid is dan niet van toepassing, en de minister geeft meteen de gevraagde inlichtingen. Als dit niet mogelijk is, stelt de Kamer de verdere behandeling uit tot een later tijdstip.

§ 12.4 Het dertigledendebat

Artikel 12.7 Dertigledendebat

1. Ieder lid kan verzoeken een dertigledendebat te houden, onder vermelding van het onderwerp van het debat.
2. Het verzoek wordt toegekend indien het wordt gesteund door ten minste dertig leden.
3. De Voorzitter bepaalt wanneer het debat wordt gehouden.

§ 12.5 Vervallen toekenning debat

Artikel 12.8 Vervallen toekenning debat

1. Indien in de eerste vergadering twaalf weken na de toekenning van een interpellatiedebat, een dertigledendebat of een ander door een lid verzocht debat waartoe de Kamer heeft besloten, dit debat nog niet heeft plaatsgevonden, dan vervalt de toekenning.
2. Het lid dat om het debat heeft verzocht, of een ander lid van zijn fractie of groep, kan uiterlijk in de in het eerste lid bedoelde vergadering meedelen dat hij de termijn voor de toekenning wenst te verlengen. De verlenging geldt vanaf die mededeling tot en met de eerste vergadering twaalf weken nadien. De termijn kan op deze wijze ten hoogste twee keer worden verlengd.

§ 12.6 Parlementair en extern onderzoek

Artikel 12.9 Parlementaire enquête

Een parlementaire enquête wordt uitgevoerd door een daarvoor in te stellen enquêtecommissie.

Artikel 12.10 Ander parlementair onderzoek

Ander parlementair onderzoek wordt uitgevoerd door een daarvoor in te stellen tijdelijke commissie.

Artikel 12.11 Regeling parlementair en extern onderzoek

Bij afzonderlijke regeling, vast te stellen door de Kamer, worden nadere regels gesteld voor:
a. parlementair onderzoek door een enquêtecommissie;
b. parlementair onderzoek door een tijdelijke commissie; en

c. extern onderzoek door derden.

HOOFDSTUK 13. EUROPESE, INTERNATIONALE EN INTERPARLEMENTAIRE AANGELEGENHEDEN

§ 13.1 Europese aangelegenheden

Artikel 13.1 Lidmaatschap Europees Parlement

De artikelen 2.1, eerste tot en met derde lid, en 2.2 zijn van overeenkomstige toepassing op de op grond van de wet door de Kamer te nemen beslissingen over de toelating tot het lidmaatschap van in Nederland gekozen leden van het Europees Parlement, en het verlies van dat lidmaatschap.

Artikel 13.2 Deelname aan beraadslaging door leden Europees Parlement

De Kamer kan besluiten dat in Nederland gekozen leden van het Europees Parlement worden uitgenodigd om inlichtingen te verstrekken en daartoe deel te nemen aan de beraadslaging van de Kamer over een aan de orde gesteld onderwerp.

Artikel 13.3 Betrokkenheid Kamer bij besluitvorming Europese Unie

Bij afzonderlijke regeling, vast te stellen door de Kamer, worden regels gesteld over de betrokkenheid van de Kamer bij de totstandkoming van besluitvorming van de Europese Unie.

§ 13.2 Internationale aangelegenheden

Artikel 13.4 Toespreken vergadering door buitenlandse staatshoofden en regeringsleiders

De Kamer kan besluiten dat het staatshoofd of de regeringsleider van een ander land wordt uitgenodigd een vergadering bij te wonen om de Kamer toe te spreken.

Artikel 13.5 Inzet of ter beschikking stellen krijgsmacht

Bij afzonderlijke regeling, vast te stellen door de Kamer, worden regels gesteld over de procedure bij ontvangst van inlichtingen van de regering over de inzet of het ter beschikking stellen van de krijgsmacht ter handhaving of bevordering van de internationale rechtsorde.

§ 13.3 Interparlementaire aangelegenheden

Artikel 13.6 Griffie interparlementaire betrekkingen

Bij afzonderlijke regeling, vast te stellen door de beide Kamers der Staten-Generaal, wordt de instelling en aansturing van een griffie voor de interparlementaire betrekkingen geregeld.

Artikel 13.7 Rapportage interparlementaire vergaderingen

De voorzitters van delegaties die hebben deelgenomen aan internationale interparlementaire vergaderingen rapporteren schriftelijk aan de Kamer over hun bevindingen.

Artikel 13.8 Interparlementair Koninkrijksoverleg

Indien het Interparlementair Koninkrijksoverleg van delegaties van de beide Kamers der Staten-Generaal en van de Staten van Aruba, Curaçao en Sint Maarten plaatsvindt in Den Haag onder het voorzitterschap van een lid van de Tweede Kamer of van diens plaatsvervanger, dan is dit Reglement op dat overleg van overeenkomstige toepassing.

HOOFDSTUK 14. VERZOEKSCHRIFTEN EN BURGERINITIATIEVEN

Artikel 14.1 Verzoekschriften

In de regeling, bedoeld in artikel 7.7, achtste lid, worden voorwaarden gesteld waaraan een verzoekschrift dient te voldoen om in behandeling te kunnen worden genomen.

Artikel 14.2 Burgerinitiatieven

1. Een burgerinitiatief is een voorstel aan de Kamer om een onderwerp te behandelen, en dient te zijn gericht op de vervaardiging, wijziging of intrekking van een wettelijke regeling, of op het te voeren regeringsbeleid.
2. In de regeling, bedoeld in artikel 7.7, achtste lid, worden nadere voorwaarden gesteld waaraan een door de Kamer ontvangen schriftelijk stuk dient te voldoen om in behandeling te kunnen worden genomen als burgerinitiatief.
3. De initiatiefnemers van een burgerinitiatief kan worden verzocht een toelichting op hun burgerinitiatief te geven.
4. De Kamer neemt over elk burgerinitiatief dat zij in behandeling neemt een besluit binnen negen maanden nadat door de commissie voor de Verzoekschriften en de Burgerinitiatieven aan de Kamer verslag is uitgebracht.

Artikel 14.3 Behandeling conclusies verzoekschriften en burgerinitiatieven

1. Bij de behandeling door de Kamer van door de commissie voor de Verzoekschriften en de Burgerinitiatieven voorgestelde conclusies, kan ieder lid wijzigingen voorstellen op deze conclusies. De artikelen over amendementen op wetsvoorstellen zijn op deze voorstellen van overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat ook voorstellen waarvan de strekking tegengesteld is aan die van de conclusies toelaatbaar zijn.
2. Indien de Kamer de voorgestelde conclusies verwerpt zonder daarvoor andere in de plaats te stellen, dan worden de betrokken stukken doorgeleid naar een daartoe in te stellen tijdelijke commissie, die daarover nader verslag uitbrengt aan de Kamer.
3. Het eerste en tweede lid zijn van overeenkomstige toepassing op in het verslag van de tijdelijke commissie voorgestelde conclusies. Bij herhaalde toepassing van het tweede lid worden de betrokken stukken doorgeleid naar een nieuwe tijdelijke commissie.

Artikel 14.4 Brief minister geen gevolg geven aan conclusies

1. Indien de Kamer heeft ingestemd met conclusies over een verzoekschrift of burgerinitiatief, waarbij een minister wordt uitgenodigd iets te doen of na te laten, en de

minister bij brief te kennen geeft daaraan geen gevolg te geven, dan wordt die brief doorgeleid naar de commissie voor de Verzoekschriften en de Burgerinitiatieven.

2. De commissie kan aan de Kamer voorstellen om de brief en de bijbehorende stukken door te geleiden naar een andere commissie, die daarover nader aan de Kamer verslag uitbrengt.

HOOFDSTUK 15. OPENBAARHEID, VERTROUWELIJKHEID EN INTEGRITEIT

§ 15.1 Openbaarheid vergaderingen

Artikel 15.1 Openbaarheid vergaderingen

1. De vergaderingen van de Kamer en de commissies zijn openbaar, met uitzondering van de in de Grondwet en artikel 7.19 bedoelde gevallen.

2. De agenda van de openbare vergaderingen wordt voorafgaand openbaar gemaakt.

§ 15.2 Toehoorders en overige aanwezigen

Artikel 15.2 Toehoorders en overige aanwezigen

1. De toehoorders van een vergadering van de Kamer, en de overige aanwezigen in de gebouwen van de Kamer, mogen de orde niet verstoren. Alle aanwezigen moeten in ieder geval de aanwijzingen opvolgen van de Voorzitter, de ambtenaren van de Kamer, de politie en andere toezichthoudende functionarissen.

2. De toehoorders moeten tijdens een vergadering in ieder geval alle tekenen van goed- of afkeuring achterwege laten en een behoorlijke stilte in acht nemen.

3. De Voorzitter zorgt tijdens een vergadering voor de handhaving van het eerste en tweede lid ten aanzien van de toehoorders. Bij overtredingen kan hij de overtreders, en desnoods een deel van de overige toehoorders of alle toehoorders, doen laten vertrekken.

4. Dit artikel is van overeenkomstige toepassing op vergaderingen van commissies.

Artikel 15.3 Algemene ontzegging of beperking toegang in verband met buitengewone omstandigheden

1. Indien buitengewone omstandigheden dit naar het oordeel van het Presidium noodzakelijk maken, kan het Presidium besluiten tijdelijk bezoekers de toegang tot het gebouw van de Kamer of in het bijzonder de tribunes te ontzeggen of deze toegang op andere wijze te beperken.

2. Tijdens een periode waarin een maatregel als bedoeld in het eerste lid geldt, blijven genodigden en geaccrediteerde journalisten toegang tot het gebouw of de tribunes hebben, voor zover dit naar het oordeel van het Presidium verantwoord is. Het Presidium kan tevens toestaan dat andere bezoekers tot het gebouw of de tribunes worden toegelaten.

3. Een maatregel als bedoeld in het eerste lid, kan voor de duur van ten hoogste drie maanden worden genomen en telkens worden verlengd, en wordt niet langer gehandhaafd dan door het Presidium noodzakelijk wordt geacht in verband met de buitengewone omstandigheden.

Artikel 15.4 Tijdelijke ontzegging toegang

1. Het Presidium kan degene die de orde heeft verstoord tijdelijk de toegang ontzeggen tot de gebouwen van de Kamer of een deel daarvan. De toegang kan slechts worden ontzegd, indien naar het oordeel van het Presidium de orde ernstig is verstoord en vrees bestaat voor een nieuwe verstoring van de orde.
2. De ontzegging kan voor de duur van ten hoogste drie maanden worden vastgesteld en telkens worden verlengd, en wordt niet langer gehandhaafd dan door het Presidium noodzakelijk wordt geacht op grond van de overwegingen, bedoeld in het eerste lid.

Artikel 15.5 Nadere regels

Het Presidium kan bij afzonderlijke regeling nadere regels vaststellen over de toegang van de toehoorders van vergaderingen en van overige aanwezigen tot de gebouwen van de Kamer en tot de vergaderingen van de Kamer en de commissies.

§ 15.3 Verslaglegging

Artikel 15.6 Woordelijk verslag

1. Er wordt een geredigeerd woordelijk verslag gemaakt van wat is gezegd tijdens:
a. elke openbare vergadering van de Kamer;
b. elke bijeenkomst als bedoeld in artikel 8.3, tweede lid, van de Kamer;
c. elk openbaar commissiedebat, wetgevingsoverleg en notaoverleg als bedoeld in artikel 7.26.
2. De Kamer of een commissie kan besluiten dat van andere van haar vergaderingen een geredigeerd woordelijk verslag wordt gemaakt.

Artikel 15.7 Officieel verslag

1. Er wordt tevens een officieel verslag gemaakt van de vergaderingen van de Kamer, en van bijeenkomsten als bedoeld in artikel 8.3, tweede lid.
2. Het officieel verslag van een vergadering van de Kamer bevat in ieder geval:
a. de namen van de aanwezige leden;
b. de uitslagen van de stemmingen en of leden zich bij een hoofdelijke stemming voor of tegen verklaarden;
c. de lijst van ingekomen stukken met de mededelingen en voorstellen voor de wijze van behandeling; en
d. alle door de Kamer of de Voorzitter genomen besluiten.
3. Het officieel verslag van een bijeenkomst als bedoeld in artikel 8.3, tweede lid, bevat in ieder geval:
a. de namen van de aanwezige en afwezige leden; en
b. de lijst van ingekomen stukken met de mededelingen en voorstellen voor de wijze van behandeling.
4. De officiële verslagen worden vastgesteld door ondertekening door de Voorzitter en de Griffier, en in het archief van de Kamer bewaard.

Artikel 15.8 Verslaglegging vergadering met gesloten deuren van de Kamer

1. Indien de Kamer besluit dat van een vergadering met gesloten deuren van de Kamer een woordelijk verslag wordt gemaakt, hebben de medewerkers van de Dienst Verslag en Redactie die dit verslag maken, toegang tot de vergadering. Het woordelijk verslag wordt niet openbaar gemaakt en wordt achter slot bewaard, tenzij de Kamer hierover dadelijk of op een later tijdstip anders besluit.

2. Indien de Kamer niet besluit tot het laten maken van een woordelijk verslag van een vergadering met gesloten deuren van de Kamer, maakt de Griffier of een door hem aan te wijzen ambtenaar notulen. Deze bevatten de informatie, bedoeld in artikel 15.7, tweede lid, en een beknopt verslag van de beraadslagingen. De notulen worden meteen of in een volgende vergadering met gesloten deuren aan de goedkeuring van de Kamer onderworpen. Zij worden niet openbaar gemaakt en achter slot bewaard, tenzij de Kamer hierover dadelijk of op een later tijdstip anders besluit.

Artikel 15.9 Verslaglegging besloten commissievergadering

1. Artikel 15.8 is van overeenkomstige toepassing op besloten commissievergaderingen en besloten gedeelten van een commissievergadering, waarvan een commissie een woordelijk verslag of notulen wenst te maken.
2. De commissie beslist over de openbaarmaking van het woordelijk verslag of de notulen. Indien de betrokken commissie niet langer bestaat of onduidelijk is welke commissie over de openbaarmaking kan beslissen, beslist de Kamer.

Artikel 15.10 Openbaarmaking verslagen en Handelingen

1. De woordelijke verslagen worden in ongecorrigeerde vorm openbaar gemaakt.
2. De woordelijke verslagen, bedoeld in artikel 15.6, eerste lid, onder a en b, worden na vaststelling openbaar gemaakt als de Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.
3. De woordelijke verslagen, bedoeld in artikel 15.6, eerste lid, onder c, worden na vaststelling opgenomen in het verslag van de commissie van het overleg of debat waarop zij betrekking hebben, en openbaar gemaakt.
4. Indien ministers of personen die hen in een vergadering van de Kamer bijstaan een deel van de aan hen tijdens een vergadering gestelde vragen schriftelijk beantwoorden, worden deze antwoorden opgenomen bij de Handelingen als bijvoegsel bij de vergadering waarin de overige vragen mondeling werden beantwoord.
5. De schriftelijke vragen, bedoeld in artikel 12.1, worden met de daarop gegeven antwoorden opgenomen in het aanhangsel van de Handelingen.

Artikel 15.11 Dienst Verslag en Redactie

1. Bij afzonderlijke regeling, vast te stellen door de beide Kamers der Staten-Generaal, worden de zorg voor de dienst die is belast met de verslaglegging voor die Kamers, de Dienst Verslag en Redactie, de taakuitoefening van die dienst met betrekking tot in ieder geval de woordelijke verslagen, alsmede het openbaar maken en bewaren van de verslagen geregeld.
2. De Dienst is in ieder geval belast met het maken van de woordelijke verslagen en officiële verslagen.

§ 15.4 Geheimhouding besloten vergaderingen

Artikel 15.12 Geheimhouding vergadering Kamer met gesloten deuren

1. Een ieder neemt de geheimhouding in acht ten aanzien van de gedachtewisseling in een vergadering met gesloten deuren van de Kamer.
2. De plicht tot geheimhouding geldt in ieder geval voor hen die bij de behandeling aanwezig waren en allen die van het behandelde of de stukken kennis dragen.
3. De Kamer kan de geheimhouding slechts opheffen in een vergadering met gesloten deuren.

Artikel 15.13 Geheimhouding besloten commissievergadering

1. Een ieder neemt de geheimhouding in acht ten aanzien van de gedachtewisseling in een besloten commissievergadering of een besloten deel van een commissievergadering, met uitzondering van wat de commissie vermeldt in openbaar gemaakte verslagen of notulen.
2. De plicht tot geheimhouding geldt in ieder geval voor hen die bij de behandeling aanwezig waren en allen die van het behandelde of de stukken kennis dragen.
3. De commissie kan de geheimhouding slechts opheffen in een besloten commissievergadering of een besloten deel van een commissievergadering. Indien de betrokken commissie niet langer bestaat of onduidelijk is welke commissie over het opheffen van de geheimhouding kan beslissen, beslist de Kamer.

Artikel 15.14 Schending geheimhouding

1. De Kamer kan, op voorstel van het Presidium, besluiten om een lid dat de geheimhouding, bedoeld in de artikelen 15.12 en 15.13, niet in acht neemt, uit te sluiten van:
a. alle vergaderingen van één of meer commissies, voor ten hoogste één maand; en
b. de kennisneming van vertrouwelijke stukken, voor ten hoogste de verdere duur van de zitting.
2. Het Presidium doet slechts een voorstel als bedoeld in het eerste lid, nadat het betrokken lid in de gelegenheid is gesteld te worden gehoord.
3. De Kamer stemt over het voorstel bij aanvang van de eerste vergadering na de dag waarop het Presidium tot het doen van het voorstel heeft besloten. Er wordt niet over het voorstel beraadslaagd.
4. De Voorzitter deelt het besluit van de Kamer meteen mee aan het betrokken lid.

§ 15.5 Openbaar maken van stukken

Artikel 15.15 Openbaar maken van stukken

1. Alle tussen de regering en de Kamer gewisselde stukken worden meteen openbaar gemaakt, tenzij dit niet mogelijk is of een stuk vertrouwelijk is.
2. De betrokken stukken worden ook op andere wijze verspreid, zodra de Kamer dit nodig acht.

§ 15.6 Vertrouwelijkheid stukken

Artikel 15.16 Vertrouwelijkheid stukken

1. Een ieder neemt de vertrouwelijkheid in acht ten aanzien van de inhoud van een vertrouwelijk stuk.
2. Indien een lid de vertrouwelijkheid niet in acht neemt, is artikel 15.14 van overeenkomstige toepassing.

Artikel 15.17 Register vertrouwelijke stukken

De griffie houdt een register bij van de door de Kamer en de commissies ontvangen vertrouwelijke stukken.

Artikel 15.18 Regeling vertrouwelijke stukken

1. Bij afzonderlijke regeling, vast te stellen door de Kamer, worden nadere regels gesteld over de aanwijzing, het bewaren en de behandeling van vertrouwelijke stukken.
2. De regeling bevat in ieder geval regels voor het registreren, ter inzage leggen, inzien, verspreiden en vermenigvuldigen van de vertrouwelijke stukken.

§ 15.7 Openbare registers

Artikel 15.19 Register nevenactiviteiten en belangen

1. De griffie houdt een register bij van:
a. de nevenactiviteiten van de leden;
b. de uit de nevenactiviteiten te verwachten of genoten inkomsten; en
c. andere redelijkerwijs relevante belangen van leden.
2. De leden vermelden de in het eerste lid bedoelde informatie steeds in het register:
a. binnen een week nadat ze als lid tot de Kamer zijn toegelaten;
b. binnen een week na het aanvaarden van een nevenactiviteit of het ontstaan van een relevant belang; en
c. opnieuw op uiterlijk 1 mei na ieder kalenderjaar, voor zover het inkomsten betreft die zijn genoten in dat kalenderjaar.
3. Onder inkomsten als bedoeld in dit artikel wordt verstaan het loon, bedoeld in artikel 9 van de Wet op de loonbelasting 1964, verminderd met de eindheffingsbestanddelen, bedoeld in artikel 31 van die wet, en de winst uit onderneming, bedoeld in afdeling 3.2 van de Wet inkomstenbelasting 2001.

Artikel 15.20 Register buitenlandse reizen

1. De griffie houdt een register bij van de door leden ondernomen buitenlandse reizen waarvan de vervoerskosten en verblijfskosten geheel of gedeeltelijk worden betaald door anderen dan het lid, zijn fractie, de Kamer of een commissie van de Kamer.
2. De leden vermelden de buitenlandse reizen steeds binnen een week na terugkeer in Nederland in het register.

Artikel 15.21 Register geschenken en voordelen

1. De griffie houdt een register bij van de door leden ontvangen geschenken en voordelen met een hogere waarde dan 50 euro.
2. De leden vermelden de geschenken en voordelen steeds binnen een week na ontvangst daarvan in het register.

Artikel 15.22 Register toezeggingen

De griffie houdt een register bij van de door de ministers tijdens openbare vergaderingen van de Kamer en de commissies gedane mondelinge toezeggingen.

Artikel 15.23 Openbaarheid registers

1. De registers, genoemd in deze paragraaf, liggen voor een ieder ter inzage.
2. De Griffier draagt zorg dat een actueel overzicht van de opgaven in de registers wordt openbaar gemaakt.

§ 15.8 Integriteit

Artikel 15.24 Gedragscode

De Kamer stelt een afzonderlijke gedragscode voor de leden vast, alsmede een afzonderlijke regeling voor het toezicht op, en de handhaving van, die gedragscode.

HOOFDSTUK 16. SLOTBEPALINGEN

Artikel 16.1 Wijziging van het Reglement

1. Ieder lid kan, alleen of met andere leden, een voorstel tot wijziging van dit Reglement indienen.
2. Het Presidium of een commissie kan ook een voorstel tot wijziging van het Reglement indienen als dit het gevoelen van een meerderheid van het aantal leden waaruit zij bestaat weergeeft. Het voorstel wordt ondertekend door de leden van het Presidium of de commissie die het zullen verdedigen.
3. Op een voorstel tot wijziging zijn de voor initiatiefwetsvoorstellen geldende artikelen van overeenkomstige toepassing.
4. Het voorbereidend onderzoek van een voorstel tot wijziging wordt verricht door de commissie voor de Werkwijze, tenzij de Kamer besluit een andere commissie hiermee te belasten. Indien het voorstel is ingediend door de commissie voor de Werkwijze, wordt in ieder geval een andere commissie met het voorbereidend onderzoek belast.
5. Een door de Kamer aangenomen voorstel tot wijziging treedt onmiddellijk in werking, tenzij de Kamer anders besluit.
6. Indien een aangenomen voorstel tot wijziging in de loop van de beraadslaging of als gevolg van de stemmingen is gewijzigd, wordt de aangenomen tekst van het voorstel openbaar gemaakt.

Artikel 16.2 Overige regelingen

Artikel 16.1 is van overeenkomstige toepassing op voorstellen tot vaststelling of wijziging van de overige op grond van dit Reglement door de Kamer vast te stellen regelingen.

Artikel 16.3 Afwijking van het Reglement

De Kamer kan besluiten van dit Reglement af te wijken, tenzij:
a. een lid zich daartegen verzet; of
b. de afwijking in strijd is met de wet.

Artikel 16.4 Overgangsbepaling

1. Het Reglement van Orde van de Tweede Kamer, zoals dit luidde onmiddellijk voorafgaand aan het in artikel 16.5 bedoelde tijdstip, wordt ingetrokken.
2. De Regeling tijdelijke beperking of ontzegging toegang, zoals deze luidde onmiddellijk voorafgaand aan het in artikel 16.5 bedoelde tijdstip, wordt ingetrokken.
3. De op grond van het Reglement van Orde van de Tweede Kamer, zoals dit luidde onmiddellijk voorafgaand aan het in artikel 16.5 bedoelde tijdstip, ingestelde organen en geldende besluiten en overige regelingen, berusten met ingang van dat tijdstip op dit Reglement.
4. De onmiddellijk voorafgaand aan het tijdstip, bedoeld in artikel 16.5, aangehouden moties en toegekende debatten, gelden als aangehouden onderscheidenlijk toegekend vanaf dat tijdstip.

Artikel 16.5 Inwerkingtreding

Dit Reglement treedt in werking met ingang van een door de Kamer te bepalen tijdstip.

GEDRAGSCODE LEDEN VAN DE TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL

Vastgesteld in de vergadering van 22 september 2020 (Kamerstukken II, 35351 nr. 1)

Doel van de gedragscode

Het doel van de gedragscode is om de kenbaarheid van de integriteitsregels en de bekendheid met de inhoud daarvan te vergroten en om de toepassing van de integriteitsregels verder te internaliseren.

Reikwijdte

Deze gedragscode ziet op al het handelen in het ambt van Kamerlid, waaronder tevens wordt begrepen gedragingen die het gezag of de waardigheid van de Kamer in ernstige mate schaden.

Gedragsregels

Het Kamerlid is zich ervan bewust dat hij een publiek ambt uitoefent dat rechten en plichten met zich meebrengt. Dit leidt tot de volgende gedragsregels.

1. Het Kamerlid oefent zijn ambt uit in onafhankelijkheid en in het algemeen belang.

2. Het Kamerlid accepteert geen gift of gunst die bedoeld is om zijn handelen in het ambt te beïnvloeden.

3. Het Kamerlid voldoet aan de registratieverplichtingen die het ambt hem oplegt.

4. Het Kamerlid gebruikt in het ambt verkregen informatie niet voor persoonlijke belangen en waarborgt, indien van toepassing, het vertrouwelijke karakter ervan.

5. Het Kamerlid handelt conform de regels van de Kamer.

Toelichting

Reikwijdte
De gedragscode heeft in beginsel betrekking op gedragingen van Kamerleden in de uitoefening van hun functie. Onder omstandigheden kunnen ook andere gedragingen van Kamerleden, buiten de uitoefening van hun functie, onder de werking van de gedragscode vallen, namelijk voor zover deze gedragingen in ernstige mate het gezag of de waardigheid van de Kamer aantasten.

Gedragsregels 1 en 2
De leden dienen bij de aanvaarding van hun ambt eden of verklaringen en beloften af te leggen. Uitvloeisel hiervan, en van het bepaalde in de Grondwet, is dat een Kamerlid te allen tijde onafhankelijk is en dient te handelen in het algemeen belang. Dit betekent dat indien een Kamerlid te maken krijgt met persoonlijke belangen naast het algemeen belang, altijd gekozen moet worden voor het algemeen belang. Het lid zal hier dan proportionele gevolgen aan moeten verbinden. In ieder geval is het een Kamerlid niet toegestaan giften of gunsten aan te nemen die zijn bedoeld om het handelen van het betreffende lid te beïnvloeden. Daarnaast onthoudt het Kamerlid zich van gedragingen die het gezag of de waardigheid van de Kamer in ernstige mate schaden.

In relatie tot lobbyisten[1] dienen leden zich altijd bewust te zijn van hun onafhankelijke positie en de taken die de Grondwet hen opdraagt. Lobbyisten zijn voor vele leden

[1] Het begrip 'lobbyist' moet ruim worden opgevat. Niet alleen personen die werkzaam zijn voor lobbykantoren, maar ook anderen die een Kamerlid benaderen om op te komen voor bepaalde belangen kunnen als lobbyist worden aangemerkt.

belangrijk voor een zekere mate van informatievoorziening, tegelijkertijd moet wel altijd een mate van afstand worden bewaard tot lobbyisten. Een lid moet zich dan ook bij een aanbod van een lobbyist (niet zijnde informatie) onthouden van het doen van beloftes over bepaald handelen. Onder aanbiedingen vallen tevens buitenlandse reizen die geheel of gedeeltelijk door lobbyisten worden bekostigd.

Gedragsregel 3
De leden dienen opgave te doen van hun nevenactiviteiten en –inkomsten, belangen die redelijkerwijs als relevant kunnen worden beschouwd, buitenlandse reizen waarvan de vervoers- en verblijfskosten geheel of gedeeltelijk door derden, waaronder lobbyisten, zijn betaald, en geschenken en voordelen die een bedrag van 50 euro te boven gaan. Deze informatie wordt op aangeven van het Kamerlid door de Griffie Plenair opgenomen in de daartoe bijgehouden registers, die voor een ieder ter inzage liggen. De Griffie Plenair attendeert de leden halfjaarlijks op de noodzaak van het actueel houden van hun informatie in de openbare registers en de mogelijkheid om omissies te corrigeren.

Met deze belangen zijn niet alleen financiële belangen bedoeld. Hierbij wordt verwezen naar een aanbeveling van de OVSE die luidt: "*the rules should [..] include a clause requiring legislators to declare any other interest that might reasonably be thought to influence their actions, speeches or votes*". Bij die "andere belangen" kan bijvoorbeeld worden gedacht aan:
(a) eerdere functies. Van weinig betekenis is of men daaruit inkomsten genoot, omdat het van belang kan zijn dat voor de buitenwereld bekend is welke beroepsmatige achtergrond een lid heeft, zodat kritisch gevolgd kan worden of het lid zich niet gedraagt als belangenbehartiger van een beroepsgroep,
(b) aan een terugkeergarantie of andere bijzondere regelingen die werkzaamheden na de beëindiging van het Kamerlidmaatschap betreffen, of
(c) aan een meerderheidsbelang in een vennootschap.

Er wordt bewust geen uitputtende lijst gepresenteerd. Het is aan het lid zelf om te bepalen of een specifieke omstandigheid redelijkerwijs als relevant voor het functioneren kan worden beschouwd. In geval van twijfel kan een lid de onafhankelijk adviseur integriteit hierover consulteren.
De volgende vuistregel kan in dit verband worden gegeven: als een willekeurige toeschouwer zonder veel omwegen zou kunnen denken dat een bepaalde private omstandigheid van een lid van invloed is op diens stellingname in een publiek vraagstuk, kan het raadzaam zijn omstandigheid in het register te doen opnemen. Dan kan immers nooit gesteld worden dat die omstandigheid verborgen is gehouden. Het gaat er niet om of die omstandigheid daadwerkelijk van invloed is geweest. Dat, noch het tegendeel, is immers te bewijzen. Het is verstandig de bandbreedte van wat een buitenstaander "redelijkerwijs" als van invloed op parlementaire gedragingen kan beschouwen, ruimer te nemen als het gaat om beleidsterreinen waarop men woordvoerder is van de fractie of lid is van de betrokken Kamercommissie.

Daarnaast doen de leden er goed aan zich rekenschap te geven van het feit dat ook specifieke omstandigheden die hun partner of andere directe familieleden betreffen door derden redelijkerwijs kunnen worden beschouwd als relevant in de beoordeling van hun opereren als lid. Daarbij wordt wel de kanttekening geplaatst dat het om verschillende redenen niet altijd mogelijk is om alle belangen in de privéomgeving van de leden in beeld te brengen. In de eerste plaats is de privéomgeving niet goed af te bakenen. In de tweede plaats hebben privébetrekkingen van de leden uiteraard recht op bescherming van hun privacy; niet alleen is een inbreuk daarop niet mogelijk zonder een solide wettelijke basis, een dergelijke inbreuk zou ook disproportioneel kunnen zijn in relatie met het doel, te weten het waken over de integriteit van de leden. De maatschappij is echter niet blind voor het sociale krachtenveld waarin de leden zich bevinden en van de

invloed die dat kan hebben op hun handelen en functioneren. Vanuit die optiek zal het individuele lid een afweging moeten maken. Dit geldt volledigheidshalve niet alleen voor registratie van belangen, maar voor alle registratieverplichtingen.

Ook hierbij is het wellicht verstandig het perspectief van een willekeurige toeschouwer te kiezen en zich af te vragen of het beroep op bescherming van een belang van de desbetreffende derde, afgewogen tegen het belang van een transparante melding, gehonoreerd zou moeten worden. Hiervoor is de volgende vuistregel geformuleerd: denk bij "familie- of relatiesfeer" primair aan degenen waarmee een duurzame huishouding wordt gevoerd, denk bij de "belangen" die dan eventueel vermeld zouden kunnen worden bijvoorbeeld aan een verantwoordelijke positie die die persoon inneemt op het beleidsterrein waarop men woordvoerder is en houdt de vermelding anoniem.

Met "voordelen met een hogere waarde dan 50 euro" wordt gedoeld op bijvoorbeeld een aanbod van een concert of een diner. Ook deze voordelen dienen te worden geregistreerd.

Volledigheidshalve wordt erop gewezen dat zeker bij het aannemen van giften of gunsten van lobbyisten, inclusief buitenlandse reizen, de registratie hiervan juist en spoedig moet worden gedaan, om elke schijn van belangenverstrengeling te voorkomen.

Gedragsregel 4
De geheimhouding ten aanzien van de gedachtewisseling in een besloten commissievergadering of plenaire vergadering met gesloten deuren, dient in acht te worden genomen door allen die bij de behandeling aanwezig waren en allen die van het behandelde of de stukken hieromtrent kennis dragen, totdat de geheimhoudingsplicht door de commissie of de Kamer wordt opgeheven. De geheimhoudingsplicht geldt echter niet ten aanzien van hetgeen een commissie in haar verslag over een besloten commissievergadering vermeldt.

Schending van de geheimhouding van de gedachtewisseling in een besloten commissievergadering of in een plenaire vergadering met gesloten deuren, kan leiden tot een besluit van de Kamer, op voorstel van het Presidium, tot uitsluiting voor ten hoogste een maand van alle vergaderingen van een of meer commissies of uitsluiting van de kennisneming van vertrouwelijke stukken voor ten hoogste de verdere duur van de zitting.

De vertrouwelijkheid van stukken dient door een ieder in acht genomen te worden. De voorschriften omtrent vertrouwelijke stukken zijn in juni 2010 vastgelegd in de Regeling vertrouwelijke stukken. Schending van de vertrouwelijkheid ten aanzien van de inhoud van een vertrouwelijk stuk, kan leiden tot een besluit van de Kamer, op voorstel van het Presidium, tot uitsluiting voor ten hoogste een maand van alle vergaderingen van een of meer commissies of tot uitsluiting van de kennisneming van vertrouwelijke stukken voor ten hoogste de verdere duur van de zitting. Het Reglement van Orde van de Tweede Kamer bevat verder nog een aantal handhavingsbepalingen voor het geval dat de vertrouwelijkheid niet in acht wordt genomen bij de beraadslaging over een onderwerp.

Gedragsregel 5
Het Statuut van het Koninkrijk der Nederlanden, de Grondwet en diverse wetten bevatten regels die direct of indirect zien op de integriteit van de leden. Ook het Reglement van Orde bevat integriteitsregels.[2] Naast de hierboven reeds genoemde voorschriften betreft het bijvoorbeeld de regels omtrent onheuse gedragingen. Ingeval een spreker zich onheus gedraagt, wordt hij/zij door de Voorzitter in eerste instantie

[2] Zie voor een overzicht onder meer het document 'Regelingen integriteit' (2015).

teruggeroepen tot de behandeling van het onderwerp dan wel vermaand en in de gelegenheid gesteld de woorden die tot de waarschuwing aanleiding hebben gegeven, terug te nemen. Indien het lid van deze gelegenheid geen gebruik maakt, kan de Voorzitter hem/haar het woord ontnemen en vervolgens besluiten tot uitsluiting van de verdere bijwoning van de vergadering op de dag waarop de uitsluiting plaats heeft. Ieder ander lid – dat geen spreker is – kan direct worden uitgesloten van verdere bijwoning van de vergadering indien hij/zij zich onheus gedraagt. De voorzitter van een commissievergadering heeft dezelfde bevoegdheden als de Voorzitter, met dien verstande dat een uitsluiting ingevolge artikel 60 van het Reglement van Orde slechts geldt voor de openbare vergaderingen van die commissie gedurende de dag waarop de uitsluiting plaats heeft.

REGELING TOEZICHT EN HANDHAVING GEDRAGSCODE LEDEN VAN DE TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL

Vastgesteld in de vergadering van 22 september 2020 (Kamerstukken II, 35351 nrs. 5, 8 en 10)

HOOFDSTUK 1. ALGEMEEN

Artikel 1 Begripsbepaling

In deze regeling wordt verstaan onder:
a. Adviseur: de onafhankelijke adviseur integriteit;
b. College: het college van onderzoek integriteit;
c. Gedragscode: de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

HOOFDSTUK 2. HET COLLEGE

Artikel 2 Samenstelling en benoeming

1. Het College bestaat uit een voorzitter en twee leden. Zij worden benoemd door de Kamer op voordracht van het Presidium voor de duur van ten hoogste zes jaar. De Kamer besluit zonder beraadslaging. Herbenoeming kan twee maal en telkens voor ten hoogste zes jaar plaatsvinden.
2. Het College is onafhankelijk.
3. De leden van het College ontvangen enkel een vergoeding voor de kosten die samenhangen met het uitvoeren van hun taken.

Artikel 3 Taak

Het College heeft tot taak klachten aangaande overtreding van de Gedragscode door Kamerleden te behandelen.

Artikel 4 Jaarverslag

1. Het College zendt jaarlijks in februari aan het Presidium zijn jaarverslag over het voorgaande jaar.
2. Het College kan in zijn jaarverslag aanbevelingen doen die strekken tot een wijziging van de gedragscode of een verduidelijking geven van de gedragscode.
3. Het Presidium maakt het jaarverslag openbaar.

Artikel 5 Archief en openbaarheid

1. Het College draagt elke zes jaar de documenten die op zijn verzoek zijn verstrekt en andere documenten die hij van belang acht aan de Kamer over. Hij kan hierbij gemotiveerd aangeven dat documenten niet openbaar gemaakt mogen worden en voor de duur van tien jaren alleen ter inzage liggen voor leden van het College.
2. Het College maakt geen informatie openbaar.

HOOFDSTUK 3. KLACHTPROCEDURE

Artikel 6 Klachten

1. Een ieder kan een klacht aangaande overtreding van de Gedragscode aanbrengen.
2. Een klacht wordt schriftelijk aangebracht en bevat ten minste de naam en het postadres van de klager, de naam van het Kamerlid op wie de klacht ziet en de feiten die tot het doen van de klacht hebben geleid.
3. Het College kan besluiten een klacht niet in behandeling te nemen wanneer het deze kennelijk ongegrond acht, wanneer niet is voldaan aan de vereisten, bedoeld in het tweede lid, of wanneer eenzelfde klacht door verschillende klagers is gedaan. De klager wordt hierover geïnformeerd.

4. Een klacht die ziet op een mogelijke overtreding waarbij in het Reglement van Orde op andere wijze in het toezicht is voorzien, wordt niet in behandeling genomen door het College.

5. Een klacht die ziet op een mogelijk strafbaar feit, niet zijnde een ambtsmisdrijf, wordt niet in behandeling genomen door het College. Na overleg met de klager kan de klacht worden doorgezonden aan het openbaar ministerie.

Artikel 7 Klachtafhandeling

1. Het College informeert een Kamerlid wanneer een klacht over hem in behandeling wordt genomen.

2. Het College verzoekt het Kamerlid om informatie. Het Kamerlid verleent medewerking aan dat verzoek.

3. Het College kan na het beoordelen van de ontvangen informatie en andere feiten en omstandigheden die het van belang acht, besluiten dat de klacht niet nader onderzocht wordt. Het Kamerlid en de klager worden hierover geïnformeerd. Het College kan hierbij een aanbeveling doen aan het Kamerlid.

Artikel 8 Onderzoek naar klacht

1. Het College kan na ontvangst van de informatie, bedoeld in artikel 7, tweede lid, en na het beoordelen van andere feiten en omstandigheden die het van belang acht, besluiten een onderzoek in te stellen naar de klacht.

2. Indien de klacht een kwestie betreft waarover de Adviseur eerder advies aan het betrokken Kamerlid heeft uitgebracht en dit advies is opgevolgd, kan het College slechts gemotiveerd besluiten tot een onderzoek.

3. Indien het College besluit een onderzoek in te stellen, brengt de Adviseur aan het betreffende Kamerlid over dezelfde kwestie geen advies meer uit.

4. Het Kamerlid verleent de medewerking die door het College in het kader van zijn onderzoek wordt verlangd.

5. Het College stelt een conceptrapportage op van zijn bevindingen en stelt het Kamerlid in de gelegenheid om binnen vier weken te worden gehoord. De zienswijze van het Kamerlid wordt verwerkt in de rapportage. In de rapportage kan het College een aanbeveling doen aan het Kamerlid.

6. Indien het College een overtreding van de gedragscode vaststelt, kan in de rapportage een aanbeveling voor een sanctie worden gedaan.

Artikel 9 Rapportage

1. Het College zendt de rapportage aan het Presidium en aan het Kamerlid die het betreft. Het College kan bij de toezending bepalen dat delen ervan vertrouwelijk blijven in verband met zwaarwegende redenen.

2. Het Presidium maakt de rapportage uiterlijk vier weken na de toezending ervan openbaar, voor zover het College heeft bepaald dat deze openbaar kan worden.

HOOFDSTUK 4. BEROEP

Artikel 10 Beroepsmogelijkheid

1. Het Kamerlid op wie de rapportage, bedoeld in artikel 9, betrekking heeft, kan binnen twee weken na ontvangst van de rapportage beroep instellen bij de Kamer. In dat geval maakt het Presidium de rapportage niet openbaar.

2. De Kamer stelt, op voordracht van het Presidium, een tijdelijk college van beroep in. Artikel 2 is van overeenkomstige toepassing.

3. Het tijdelijk college van beroep heeft tot taak om met inachtneming van de rapportage en de relevante feiten en omstandigheden te beoordelen of het College redelijkerwijs tot haar oordeel heeft kunnen komen.

4. Het tijdelijk college van beroep zendt haar schriftelijke oordeel aan het Presidium en aan het Kamerlid die het betreft. Na de toezending is het tijdelijke college van beroep opgeheven.

5. Het Presidium maakt het oordeel onverwijld na de toezending ervan openbaar tezamen met de rapportage.

HOOFDSTUK 5. SANCTIONERING

Artikel 11 Mogelijke sancties

De volgende sancties kunnen worden opgelegd bij overtreding van de gedragscode:

a. een aanwijzing, waaronder wordt begrepen een maatregel die een Kamerlid verplicht tot herstel van een overtreding van de Gedragscode;

b. een berisping, waaronder wordt begrepen een openbare brief van het Presidium gericht aan een Kamerlid waarin de handeling die tot een overtreding heeft geleid, wordt afgekeurd;

c. een schorsing, waaronder wordt begrepen het uitsluiten van een Kamerlid voor de duur van ten hoogste een maand van het deelnemen aan plenaire vergaderingen, behoudens stemmingen, aan commissievergaderingen of aan andere activiteiten die door of namens de Kamer worden gehouden.

Artikel 12 Voorstel voor sanctionering door de Kamer

Indien een rapportage als bedoeld in artikel 9 een overtreding van de gedragscode vaststelt waarbij een sanctie als bedoeld in artikel 11 wordt aanbevolen, zendt het Presidium tegelijkertijd met de openbaarmaking van de rapportage een brief aan de Kamer met een voorstel tot het opleggen van de door het College aanbevolen sanctie.

Artikel 13 Besluit Kamer

De Kamer besluit zonder beraadslaging over het voorstel van het Presidium, bedoeld in artikel 12. Indien de Kamer besluit tot het opleggen van een sanctie, wordt deze de dag na het Kamerbesluit ten uitvoer gelegd.

Artikel 14 Geen beroep

Van de beslissingen ingevolge artikel 13 is beroep op de Kamer niet toegelaten.

Artikel 15 Herziening

Het Presidium kan voorstellen aan de Kamer doen voor herziening van de Gedragscode en de toelichting daarop. De Presidium kan tevens voorstellen doen voor herziening van deze regeling. Het Presidium betrekt daarbij de jaarverslagen van de Adviseur en het College.

Artikel 16 Toepassing regeling

Deze regeling is alleen van toepassing op overtredingen van de Gedragscode die plaatsvinden na de inwerkingtreding van de regeling.

Artikel 17 Evaluatie

De Kamer stelt twee jaar na de inwerkingtreding van deze regeling een verslag op over de doeltreffendheid en de effecten van deze regeling in de praktijk.

Artikel 18 Inwerkingtreding

Deze regeling treedt in werking op 1 april 2021.

TOELICHTING

Algemeen deel

In voorgestelde toezichts- en handhavingsstelsel wordt het behandelen van klachten inzake overtreding van de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal opgedragen aan een onafhankelijk college van onderzoek integriteit.
Het College verricht onderzoek op basis van klachten over zittende Kamerleden. Iedereen kan een klacht indienen. Indien het College oordeelt dat de gedragscode in een concrete situatie is overtreden, kunnen drie soorten sancties worden voorgesteld aan de Kamer: een aanwijzing, een berisping of een schorsing. De Kamer beslist over het opleggen van de sanctie. Indien naar aanleiding van een klachtonderzoek geen overtreding wordt vastgesteld, of wanneer een sanctie niet opportuun wordt geacht, kan het College een aanbeveling doen aan het Kamerlid. Klachten die kennelijk ongegrond worden geacht, die zien op overtredingen waarbij het Reglement van Orde een specifieke toezichtsregeling kent, of die betrekking hebben op een strafbaar feit worden niet in behandeling genomen.
De voorgestelde regeling bevat tevens voorzieningen om de mogelijke samenloop van advisering door de onafhankelijk adviseur integriteit en toezicht door het beoogde college zorgvuldig te regelen. Zo is opgenomen dat indien het Kamerlid het advies van de Adviseur opvolgt, een besluit tot een onderzoek naar dezelfde kwestie door het College een bijzondere motivering vergt. Aangezien uit de functie van de Adviseur volgt dat deze zich zal toeleggen op het met name vooraf adviseren van Kamerleden over de uitleg en toepassing van de integriteitsregels, brengt de Adviseur aan het betreffende Kamerlid over een kwestie geen advies meer uit zodra een klacht over dezelfde kwestie leidt tot een onderzoek door het College.
Na vaststelling van de regeling door de Kamer kan worden overwogen om in het Reglement van Orde een uitdrukkelijke verwijzing naar de regeling op te nemen, zodat de samenhang kan worden geborgd.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1
Het college van onderzoek integriteit en de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal staan centraal in de regeling. Om de leesbaarheid van de regeling te verhogen worden deze termen verkort gedefinieerd. Tevens wordt de onafhankelijke adviseur integriteit kort gedefinieerd.[3]

Artikel 2
Voor de klachtbehandeling is er een College van onderzoek, waarvan de leden worden benoemd door de Kamer op voordracht van het Presidium. De leden van het College zijn personen met gezag en deskundigheid. Het verdient aanbeveling om de benoemingen en

[3] Zie over deze functie de brief van het Presidium van 28 november 2019 inzake de benoeming van de onafhankelijk adviseur integriteit.

herbenoemingscyclus zo in te richten dat voorkomen wordt dat de benoemingstermijn voor alle drie de leden in hetzelfde jaar afloopt. Op deze wijze wordt de aanwezige kennis en expertise van het College gewaarborgd. De onafhankelijkheid van het College is nadrukkelijk in de regeling opgenomen. Hieruit vloeit overigens voort dat zittende Kamerleden geen deel kunnen uitmaken van het College. Hoewel de functie van collegelid onbezoldigd is, kunnen bij de benoeming van de collegeleden rechtspositionele afspraken gemaakt worden inzake bijvoorbeeld de onkostenvergoeding die zij ontvangen. Verder dient bij de benoeming worden vastgesteld dat het collegelid wordt gevrijwaard van aansprakelijkheid.

Artikel 3
In dit artikel wordt de taak van het College beschreven.

Artikel 4
Het Presidium ontvangt jaarlijks van het College een jaarverslag. Daarin kunnen de verschenen rapportages, als bedoeld in artikel 9, uit het voorgaande jaar worden vermeld en kan ingegaan worden op de werkzaamheden die zijn verricht. Ook kunnen aanbevelingen worden gedaan omtrent de gedragscode. Mocht het college mogelijke verbeteringen voor de gedragscode hebben geconstateerd, dan kan het dit aangeven in het jaarverslag middels aanbevelingen. Het doel van het opnemen van de rapportages en mogelijke aanbevelingen is dat deze mede gaan dienen als leidraad voor het handelen van Kamerleden. Bovendien kan hiervan ook een zekere normerende werking uit gaan. De rapportages en aanbevelingen dragen immers bij aan een eenduidige en bestendige uitleg en aan de verdere ontwikkeling van de gedragscode. Bij een deel van de bestaande integriteitsregels, met name de regels waarop nu nog geen toezicht wordt gehouden, kan in de praktijk nog nadere duiding nodig zijn omdat zij bijvoorbeeld open normen bevatten. Deze ontwikkeling zal derhalve over meerdere jaren plaatsvinden zodat na verloop van tijd een steeds duidelijker en eenduidiger kader ontstaat.

Artikel 5
In het eerste lid wordt de archivering beschreven. In het tweede lid wordt verduidelijkt dat het college zelf geen informatie openbaar maakt. Het Presidium maakt de rapportages en jaarverslagen openbaar, het college doet dit niet zelf.

Artikel 6
Klachten kunnen door iedereen worden aangebracht bij het College. Het tweede lid bevat echter wel vereisten waaraan een klacht moet voldoen, waarbij het tot de bevoegdheid van het College behoort om te besluiten wanneer een klacht aan de vereisten voldoet. In het derde lid van dit artikel is opgenomen dat het College kan besluiten een klacht niet in behandeling te nemen wanneer niet aan de vereisten uit het tweede lid is voldaan. Wanneer bijvoorbeeld een klacht vrijwel geen feiten bevat omtrent de klacht, de klacht enkel ziet op de politieke inzet van een Kamerlid of de klacht niet ziet op een zittend Kamerlid (zoals een minister), kan het College besluiten dat de klacht niet in behandeling wordt genomen. Voorts heeft het College de bevoegdheid om een klacht niet in behandeling te nemen wanneer deze kennelijk ongegrond is. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn klachten met een onbegrijpelijke of niet-consistente inhoud. Ten slotte kan het College besluiten klachten niet te behandelen wanneer dezelfde klacht over hetzelfde Kamerlid meerdere malen of in grote aantallen binnenkomt. De klager wordt hierover geïnformeerd. Het verdient aanbeveling om het betreffende Kamerlid zoveel mogelijk ook te informeren over niet in behandeling genomen klachten, bijvoorbeeld om te voorkomen dat een Kamerlid later publiekelijk wordt geconfronteerd met de beslissing van het College. Er kunnen echter ook situaties zijn waarin het niet informeren van een Kamerlid op zijn plaats is. Hierbij kan worden gedacht wanneer de klager een medewerker van de betreffende fractie is en zich daardoor in een kwetsbare positie bevindt. Het College dient derhalve hiermee prudent om te gaan.

In het vierde lid is opgenomen dat klachten over mogelijke overtredingen waarbij het Reglement van Orde reeds op andere wijze in het toezicht voorziet, niet in behandeling worden genomen. Daarbij kan worden gedacht worden aan klachten over de orde tijdens plenaire en commissievergaderingen. Hierop zijn de artikelen 58 tot en met 62 Reglement van Orde van toepassing.
In het vijfde lid is opgenomen dat klachten die zien op strafbare feiten, niet zijnde ambtsmisdrijven[4], niet in behandeling kunnen worden genomen door het College. Hierbij kan worden gedacht aan strafbare feiten gepleegd ten aanzien van personen, zoals geweldpleging. Hiervoor staat immers de strafrechtelijke weg open. Het College kan evenwel met de klager in overleg treden over het doorzenden van de klacht naar het openbaar ministerie. Zo mogelijk kan het College de klager helpen de stap te zetten zelf aangifte te doen van het strafbare feit.

Artikel 7
Als het College besluit een klacht in behandeling te nemen, wordt het betreffende Kamerlid zo spoedig mogelijk hierover geïnformeerd. Het College is vervolgens verplicht om het Kamerlid informatie te verzoeken met betrekking tot de klacht. Het ligt hierbij in de rede om ook een eventueel schriftelijk advies van de Adviseur over de betreffende kwestie op te vragen. Het Kamerlid is verplicht tot medewerking aan het verzoek. Via deze weg dient hij dan ook het advies aan het College te verstrekken. Een vertrouwelijk advies wordt hiermee overigens niet openbaar; bestaande vertrouwelijkheid dient dan ook te worden gewaarborgd. Gezien het feit dat in dit stadium nog geen sprake is van onderzoek naar de klacht, zal het verzoek om informatie in de praktijk beknopt zijn. Indien naar aanleiding van de informatie van het Kamerlid duidelijk is dat de klacht geen verder onderzoek rechtvaardigt, wordt de klacht als afgehandeld beschouwd. Daarbij kan het college mede in overweging nemen in hoeverre de klacht naar haar oordeel voldoende substantieel van aard is om een onderzoek met een daaruit volgende openbare rapportage te billijken. De klager en het Kamerlid worden hierover geïnformeerd. Het College kan evenwel het Kamerlid nog wel een aanbeveling doen, bijvoorbeeld over de wijze waarop aan een registratieverplichting het beste invulling kan worden gegeven.

Artikel 8
Het College kan besluiten een onderzoek in te stellen naar de klacht. De duur van een onderzoek wordt mede bepaald door de aard en complexiteit van de vermeende overtreding, maar verwacht mag worden dat een onderzoek binnen een redelijke termijn wordt afgerond.
Indien de klacht betrekking heeft op een kwestie waarover eerder advies is uitgebracht door de Adviseur en het Kamerlid heeft dat advies opgevolgd, kan het College slechts gemotiveerd besluiten tot een onderzoek. Hiertoe kan bijvoorbeeld aanleiding zijn wanneer er aanvullende feiten of omstandigheden bekend zijn geworden die tot een ander advies hadden geleid, of wanneer nader onderzoek om andere zwaarwegende redenen van belang wordt geacht. Deze bepaling dient ter bescherming van het Kamerlid. Het is onwenselijk als een Kamerlid dat zich tot de Adviseur heeft gewend en het verkregen advies heeft opgevolgd aan een nader onderzoek wordt onderworpen door het College indien daar op voorhand geen gewichtige redenen voor zijn. Aan de adviezen van de Adviseur wordt immers een zeker gezag toegekend. Het is aan het College om in voorkomende gevallen af te wegen of een onderzoek nodig is. Het College kan ten behoeve van het maken van die afweging indien nodig in contact treden met de Adviseur.
Zodra het College besluit een onderzoek in te stellen, brengt de Adviseur over dezelfde kwestie geen advies meer uit. Op deze manier wordt voorkomen dat de werkzaamheden

[4] Ambtsmisdrijven kennen een eigen procedure waar het Kamerleden betreft. Bij de toelichting op artikel 9 wordt hier nader op ingegaan.

van de Adviseur en het College samenlopen. Aangezien uit de functie van de Adviseur volgt dat deze zich zal toeleggen op het met name vooraf adviseren van Kamerleden over de uitleg en toepassing van de integriteitsregels, ligt het voor de hand dat de Adviseur de advisering richting het betreffende Kamerlid staakt zodra een klacht over dezelfde kwestie leidt tot een onderzoek door het College.
Het Kamerlid is ook in deze fase verplicht medewerking te verlenen aan het onderzoek door het College en krijgt ook de gelegenheid te worden gehoord over de conceptrapportage. De zienswijze van het Kamerlid wordt in de rapportage verwerkt. Dit biedt het Kamerlid de waarborg dat alles wat relevant is naar voren kan worden gebracht in de betreffende kwestie.
In de conceptrapportage is opgenomen wat de uitkomst van het onderzoek is. De wijze van het formuleren van de uitkomsten wordt aan het College overgelaten.

Artikel 9
De rapportage wordt toegezonden aan het Presidium en aan het betreffende Kamerlid. Omdat er mogelijk gevolgen voor het betreffende Kamerlid zijn, wordt de rapportage niet tevens direct toegezonden aan de klager. Het Presidium is immers verplicht de rapportage uiterlijk vier weken na de toezending ervan openbaar te maken, waardoor op dat moment de klager kennis kan nemen van het rapport. Wel kan het College bepalen dat delen van de rapportage vertrouwelijk blijven in verband met zwaarwegende redenen. Zo kan het College bijvoorbeeld bepalen dat in verband met privacy bepaalde informatie in een vertrouwelijke bijlage wordt opgenomen. Het Presidium kan vervolgens alleen die delen van het rapport openbaar maken die niet vertrouwelijk zijn.
Indien het College een sanctie gepast acht, kan zij daartoe een aanbeveling doen in haar rapportage. Ook kan het College concluderen dat een sanctie niet opportuun is, of dat uitsluitend een aanbeveling aan het Kamerlid wordt gedaan. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer het College oordeelt dat de overtreding van lichte aard is of wanneer de betreffende integriteitsregel onvoldoende houvast bood en het Kamerlid de geconstateerde overtreding in redelijkheid niet kon worden verweten. Daarbij kan in overweging worden genomen dat openbaarmaking van de rapportage op zichzelf al zekere gevolgen kan hebben.
In het geval dat het College het vermoeden heeft dat er sprake is van een ambtsmisdrijf, kan in beginsel in de rapportage geen overtreding van de gedragscode worden vastgesteld. Voor een ambtsmisdrijf kan immers de weg van de Wet ministeriële verantwoordelijkheid en ambtsdelicten leden Staten-Generaal, ministers en staatssecretarissen worden gevolgd. Het ligt in de lijn van verwachting dat het College dan in de rapportage geen vaststelling van een overtreding zal doen, maar aangeeft er een vermoeden van een ambtsmisdrijf is. In dat geval ligt het voor de hand dat wordt bevorderd dat de hiervoor bestemde procedure in werking wordt gesteld. Hiervoor hoeft geen nadere regeling te worden getroffen.

Artikel 10
Een Kamerlid dat het niet eens is met de rapportage kan binnen twee weken nadat hij deze heeft ontvangen beroep instellen bij de Kamer. De Kamer stelt dan een tijdelijk college van beroep in, op voordracht van het Presidium. Artikel 2 is hierop van overeenkomstig toepassing, wat betekent dat er drie leden zijn waaronder een voorzitter en dat alleen onkosten zullen worden vergoed. De taak van het tijdelijk college van beroep houdt in dat zij de relevante feiten en omstandigheden zullen bekijken en hetgeen daarover is opgenomen in het rapport en daarna zullen beoordelen of het College in redelijkheid tot de uitkomsten in de rapportage is gekomen. Het is niet de bedoeling dat op dit moment het gehele onderzoek zal worden overgedaan. Het oordeel van het tijdelijk college zal aan het Presidium worden gezonden, dat vervolgens de rapportage en het oordeel tezamen onverwijld openbaar maakt. Volledigheidshalve is vastgelegd dat met de toezending van het oordeel het tijdelijk college is opgeheven.

Indien in de rapportage een aanbeveling voor een sanctie was opgenomen, dient het Presidium tevens daarbij een voorstel voor een sanctie op te nemen conform artikel 12.

Artikel 11
In dit artikel is de uitwerking gegeven van de mogelijke op te leggen sancties bij een overtreding van de gedragscode. Een aanwijzing kan bijvoorbeeld betrekking hebben op de registratieverplichtingen van het Reglement van Orde. Over de berisping kan worden opgemerkt dat deze kan worden gezien als een waarschuwing aan het Kamerlid. De volgende mogelijke sanctie, de schorsing, is immers de zwaarste vorm. Deze sanctie is nu alleen mogelijk in geval van schending van de geheimhouding of vertrouwelijkheid, zoals neergelegd in de artikelen 145 en 147 Reglement van Orde. In dit voorstel wordt de schorsing ook bij andere overtredingen van de gedragscode mogelijk. De schorsing is overigens flexibel vormgegeven, zodat de maatregel op maat kan worden vormgegeven en in verhouding kan staan tot de aard en ernst van de overtreding. Hierbij kan worden gedacht aan een Kamerlid dat te registreren buitenlandse reizen herhaaldelijk niet heeft gemeld, wordt geschorst van deelneming aan een komend buitenlands werkbezoek van een commissie of van het lidmaatschap van een delegatie van de Kamer bij interparlementaire conferenties of andere internationale gremia. Ook in deze meer flexibele vorm blijft de schorsing uiteraard een zwaar middel, waartoe niet lichtvaardig moet worden besloten. Denkbaar is bijvoorbeeld dat een schorsing in beeld komt wanneer de overtreding van zeer ernstige aard is of wanneer een lid herhaaldelijk bepaalde overtredingen begaat, waarvoor eerder lichtere sancties zoals een berisping zijn opgelegd.
Er wordt verder op gewezen dat van het schorsen van deelneming aan de plenaire vergadering de stemmingen zijn uitgezonderd. Dit betekent dat een lid dat is geschorst wel kan deelnemen aan stemmingen. Het uitsluiten van deelname aan stemmingen zou onverenigbaar zijn met de staatsrechtelijke positie van Kamerleden.

Artikel 12
Bij het openbaar maken van de rapportage, wat tevens kan worden gezien als het toezenden van de rapportage aan de Kamer voegt het Presidium ook een brief met daarin het voorstel voor een sanctie, indien het College een overtreding van de gedragscode heeft geconstateerd en deze sanctie heeft aanbevolen.
Op deze wijze wordt bevestigd dat een sanctie als bedoeld in artikel 10 alleen wordt opgelegd na een voorafgaand onderzoek door het College. Van de Kamer mag immers worden verwacht dat sanctionering van een individueel Kamerlid zorgvuldig wordt voorbereid en onderbouwd. Bovendien wordt met een onderzoek door het College gewaarborgd dat het betrokken Kamerlid heeft kunnen reageren op de geconstateerde feiten en omstandigheden.

Artikel 13
De Kamer besluit zonder beraadslaging over de daadwerkelijke sanctieoplegging. Het besluiten zonder beraadslaging is ook nu al het geval bij een voorstel tot schorsing op grond van artikel 145 Reglement van Orde. Als er tot sanctieoplegging wordt besloten, wordt de dag erna de sanctie tot uitvoer gelegd.

Artikel 14
Overeenkomstig artikel 62 Reglement van Orde, is geen beroep op de Kamer mogelijk ten aanzien van beslissingen die ingevolge deze regeling worden genomen.

Artikel 15
De regeling treedt in werking zodra deze door de Kamer wordt vastgesteld, tenzij de Kamer anders besluit.
De Gedragscode is bedoeld als een levend document en is gebaseerd op de geldende integriteitsregels in de Kamer. Naarmate de betekenis van de Gedragscode en de

onderliggende regels door de praktijk verdere invulling krijgen, kan het daarom nodig zijn de Gedragscode aan te passen of de toelichting aan te vullen. Dat geldt ook voor het systeem van toezicht en handhaving zoals dat is neergelegd in deze regeling. Het Presidium kan daartoe van tijd tot tijd voorstellen voor herziening doen aan de Kamer. Teneinde de eenduidigheid van de uitleg en toepassing van de Gedragscode en de onderliggende regels te bevorderen, betrekt het Presidium in haar voorstellen nadrukkelijk de jaarverslagen van de Adviseur en van het College.
Gelet op de vernieuwingen die met deze regeling worden voorgesteld, wordt aanbevolen om zes jaar na de inwerkingtreding – of zoveel eerder als wenselijk - een algehele evaluatie van de werking en effectiviteit van de gedragscode en het stelsel van advisering, toezicht en handhaving uit te voeren. Tevens kunnen al eerder deelevaluaties plaatsvinden indien dit wenselijk wordt geacht.

Artikel 16
Gelet op het belang van rechtszekerheid voor Kamerleden is in dit artikel nadrukkelijk opgenomen dat de regeling alleen geldt voor overtredingen van de Gedragscode die plaatsvinden na de inwerkingtreding van deze regeling.

De Voorzitter,
Arib